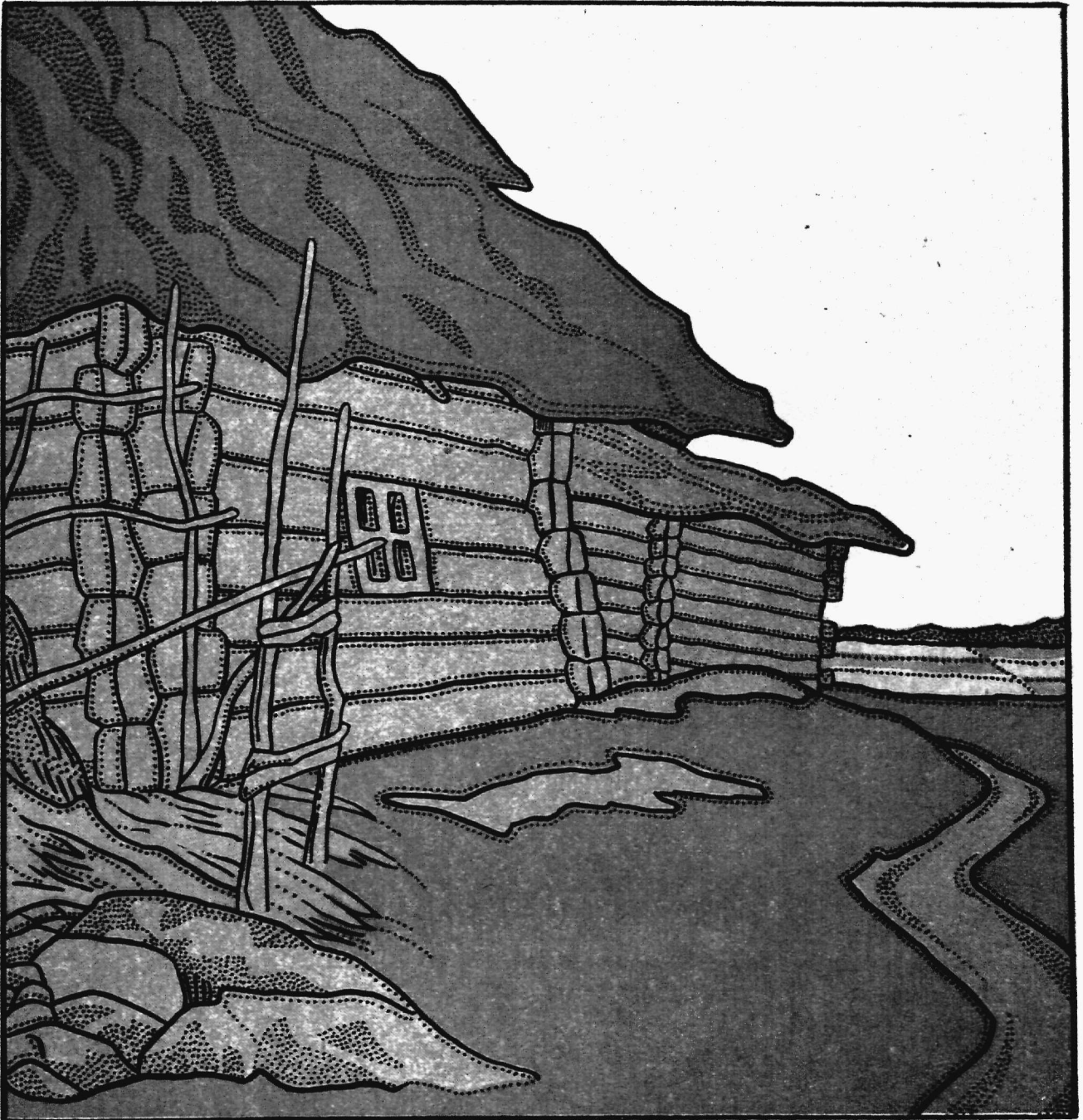

ADU

Nr. 31

4. August 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3. **J. SAAR** NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võima-
lusiega sisseseatud

trükkoda

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetelega
-- iulgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

FRANCISCO DE GOYA GRAAFIKUNA.

Lehekülg Hispaania kunstist. ALFRED VAGA.

Hispaania XVIII aastasaja kunstiajaloos seisab esimesel kohal legendesse ja muinasjuttesse looritud kummaline suurus — Francisco de Goya, — selgitamatu ja mõistatuslik inimesena ja kunstnikuna, samuti kui temast kolmsada aastat varem elanud saladuslik ja müstiline itaallane — igaveseks mõistatuseks jääv geniaalne Leonardo da Vinci.

„Goyast kui inimesest ja kunstnikust ei saa meie ühtlast muljet, ühtlast pilti. Kunstnikuna tundub ta meile lähedasena, uena ja värskena, — tema töödest väljahoovav võltsita otsekoheus ja subjektiivsus on see, mis koos tormise temperamendiga tema tööd meile huvitavaks teeb ja üle aastasaja lähedale toob, seades neid võrdsetena kõrvu meie kaasaegsete meistrite töödele. Goya alustab enesega rea „korraitud romantikuid“ ja esineb nende seas Delacroix kõrval vast kõige heledamana ja järjekindlamana. Samal ajal on ta ajaloos esimene impressionist. Temal on tähtis edasi anda muljet, aga mitte luua ideaalselt ilusat kunstitööd. Üldse ei tundud ta mingisugust distsipliini ja tegi kogu oma eluaja seda, milleks „tahtmist oli“. Ta on absoluutne anarkist kunstis, absoluutne individualist, ammutav kõike iseenesest ning mitte tunnistav traditsioone ja pingutusi, mis ühendatud ja juhitud ühe eesmärgi poole“. Nii iseloomustab Goyat üks parematest praegusaja kunstiajaloolastest Alex. Benois, põhjendades seda erilist huvi, mis tõusnud Goya vastu läinud aastasaja lõpul ja käesoleva algul, sest kunagi pole kunstis stiil, kompositsioon, läbimõeldud rütm ja igasugune muu „korralikkus“ niivõrd põlguse all olnud kui viimastes aastakümnetes, kus nende, kord kunstis valitsenud algnoüete asemele astunud

on võimsate võitjatena muljete ja tunnete momendid ning improvisatsioon, juhitud ainult temperamendist. Kogu Goya looming koosneb aga pea algusest lõpuni ainult puhtast improvisatsioonist, ainult kehastatud muljetest ja tunnetest, otsekohestest ja subjektiivsetest — ning sellest see eriline huvi Goya vastu viimasel ajal, sellest see kõrge aukoht, mille annud praegusaja kunstiajaloolased Goyale kõigi maade ja rahvuste kunstiajaloos.

Püüdes läheneda aga Goyale kui inimesele, kaob ta meie eest tumenedes ajaloo ähmasesse udusse põhjendamatu oletuste ja legendide valda, saades salapäraseks ja mõistatuslikuks kui „Gioconda“ surematu looja. Goya elust on teada ainult üksikud faktid, ülejäänud elukäik on ümbritsetud oletustega ja muinasjuttega, kuigi meid tema surmast veel sada aastatki ei lahuta. Teda on kirjeldatud ateistina ja filosoofina, poliitilise agitaatorina ja revolutsionäärina, avantüristina ja naistevõrgutajana, kuid tema kirjad ta sõbrale Zapater'ile esitavad teda vastupidiselt kui kindlameelset ja õiglast usklikku, kelle suu ei väsi kordamast Kristuse ja Püha Neitsi nimesid, — samuti teame, et ta oli aastakümnete kestes õuekunstnikuks Hispaania kuningakojas nelja üksteisele järgnenud kuninga juures, mis vaevalt temas revolutsionääri oletada lubab. Kuid neid vähe usaldusväärt kirjeldusi näib tõendavat ka Goya arvurikas ja mitmekesine toodang, eriti tema graafilised tööd, mis oma äärmise subjektiivsusega paiguti otse pihimustena ning kunstniku hinge präparaatidena mõjuvad, ja see on põhjuseks, miks meie Goyat kui kunstnikku kuidagiviisi Goyast kui inimest lahutada ei suuda, miks Goya kui inimene meid sagedasti

„Nii kuni surmani.“
Kogust „Los Caprichos.“

enam huvitab kui tema looming, ning miks Goya isikut selgitada ja mõista on püütud just tema tööde kaudu.

Käesoleva kirjutuse ülesandeks on pakkuda üldjoontes ülevaadet Goya graafilisest toodangust, õigemini kolmest tema eau-forte'ide kogust, mis kannavad nimesid „Los caprichos“, „Los proverbios“ ja „Los desastres de la guerra.“ Neis töedes on Goya kõige otsekohesemalt ja avalikumalt väljendanud oma sisemist „mina“, oma hingelisi üleelamisi, kannatusi, oma usku, oma ilmavaadet, — need on kõige subjektiivsemad kogu Goya loomingust, need on pihtimused. Sellepärast on nende paremaks mõistmiseks tarvilik vähemalt lühike vaade kunstniku eluloosse, milleks toome siin need faktid, mis Goya elukäigust kindlasti teada, ning oletused, mis enam usaldust väärivad.

Francisco José de Goya y Lucientes sündis 30. märtsil 1746. aastal Arragoonias Fuentodose alevis, mille elanikkude arv ulatub praegu vaevalt tuhandeni. Tema isa, nimega José, oli lihtne ja kehv talupoeg, ema Gracia Lucientes aga aadeli suguvõsast. — Nii algavad Goya elulugu pea kõik tema elulookirjed ja kunstiajaloolased. Edasi ei tea nad aga tema lapse- ja noorepõlvest midagi kind-

lamat kuni 1760. aastani, mil leiame Goya Saragossas tolelaegse silmapaistva maaliija José Luzian y Martinez'i ateljees õpilasena. Ühe põhjendamatu loo järele olevat ta sinna sattunud Saragossa linna hooldaja krahv de Fuentes'e toetusel, kes temaga Jumal teab kuidas kokku puutunud, — teise järele olevat keegi munk noort Franciscot sõega seinale joonistamas leidnud ja neist joonistustest vaimustatud saades poisi vanematekodust Martinez'i juure õppima viinud.

Saragossasse jääb Goya umbes neljaks aastaks. Atleetilise kehaehitusega, kirglik ja keevavereline, äkiline ja temperamentlik, ei suuda ta ennast tolelaegsest tormilisest tänavaelust eemale hoida, mille harilikumateks avaldusteks olid laul, mäng, armulood ja kakelused mitmesuguste poliitiliste ja usuliste rühmituste vahel. Kui siis ühel hommikul öise kakeluse järele San Luis' kiriku lävel kolm surnukeha leitakse ja rahvasuu Goyat peastüüdlasena nimetab, ei jää viimasel muud järele kui põgeneda. Sõprade ja isa kaasabil pääseb ta karistamatult Madriidi.

Seal töötab ta Raphael Mengsi parema õpilase — Madriidi kunstiakadeemia түsedama jõu Francisco Bayeu juures umbes kuni 1766.

„Jaht hammaste peale.“
Kogust „Los Caprichos.“

aastani, liikudes pealinna kunstnikkuderingi kõrgemas kihis, tugevnedes tehnikas nende töötamisviisi jälgides, ja arendades maitset, uurides vanade meistrite töid rikkalikkudes kuninglikkudes ja erakunstikogudes. Kuid, jätkates oma endist eluviisi, saab ta ühel oma arvurikastest armulugudest kellegi tundmatu vastase käest öösel kaks rasket pistet põueodaga, ning leides Hispaania maapinna palavaks minevat, otsustab mõneks ajaks kodumaalt lahkuda. Et vaenlaste eest kindlamalt jälgi varjata, ühineb ta vähe paranedes rändavate härjavõitlejate salgaga ja rändab sellega lähemasse sadamalinnas, teel isiklikult Francisco de los Toros'e nime all härjavõitlustest osa võttes. Sealt viib teda meretee Itaaliasse — Rooma.

Goya elust Roomas puuduvad jällegi kindlamad teated, kuid tema esimesed elulookirjutajad teavad jutustada rea anekdoote ta lõpmatuist avantüüridest ja meeletutest tegudest. Nii olevat ta näiteks, et roomlastele oma pöörasest julgusest igavest mälestust järele jätta, Püha Peetruse kiriku kupli tippu roninud ja, riskeerides iga minut eluga, sinna graveerinud oma nime. Varsti kordub temaga aga Roomas samasugune lugu kui Saragossas ja Madriidis. Üks armujaht viib ta öösel nunnakloostri, kus ta sel silmapilgul tabatakse, kui ta üht ilusat nunna kloostrist ära viia püüab. Ja kui Hispaania saadik, asjast kuulda saades, ennast kohe vahele poleks seganud ja Goyale põgenemiseks

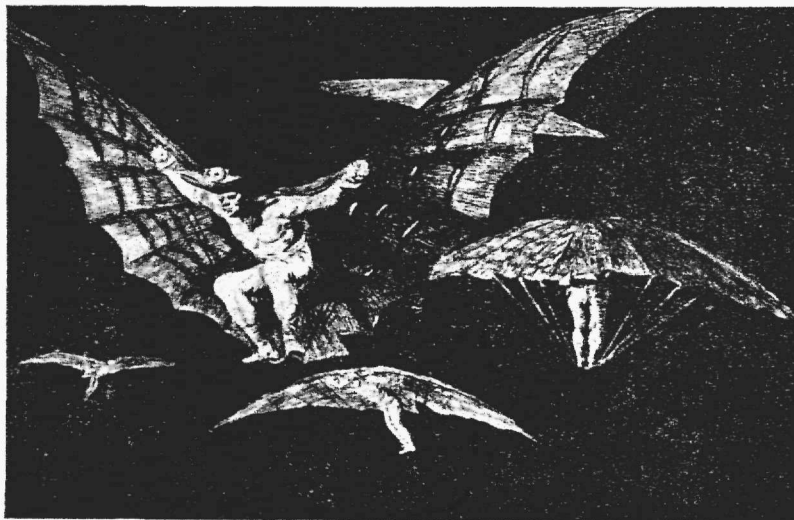
Kogust „Los Proverbios.“

„loa“ nõutanud, poleks ta seekord kahtlemata võllast pääsenud.

1771. aastal jõuab Goya kodumaale tagasi, teel — Parmas — akadeemilisel võistlusel oma maalile „Hannibal Alpidest Itaaliat vaatlemas“ teise auhinna omades.

Mõni aasta hiljem leiame Goya Madriidis abielumehena — ta oli kosinud oma endise õpetaja ja sõbra Bayeu õe Josefa. Sellest ajast peale muutub Goya märksa tõsisemaks ja rahulikumaks ning andub kunstile, järgneva kümnekonna aasta kestes palavikuliselt töötades rea suurepäraseid kirikumaaale, dekoratiivmaale, portreesid ja shanrpilte luues. 1780. aastal valitakse ta akadeemia liikmeks, 1785. aastal akadeemia juhtivaks direktoriks ja aasta hiljem omab ta kuningliku õuekunstniku nime ühes 15.000 reaali suuruse aastapalgaga. Kuigi Goyade abielu õnnelik ei olnud, mille põhjuseks kunstniku ikka edasikestvad armastusavantüürid ja samuti proua Josefa raske iseloom, ei seganud see neil siiski aastate kestes kahekümnele lapsele elu andmast.

Umbes 1791. aasta ümber sünnib Goya elus ja loomingus haiguse tõttu suur murrang. Ta kaotab kuulmise ja jääb täiesti kurdiks. Tormiliselt elurõõmsale ja keevaverelisele avantüüristile ning kirklikule muusikaarmastajale, missugune oli Goya, tähendas see kõrvalejäämist elust, tähendas peaaegu elusalt mahamatmist, ning Goya muutub äärmiseks

Kogust „Los Proverbios.“

pessimistiks ja elupõlgajaks, kes midagi head enam ilmas näha ei suuda ega oska. Ligi kolm aastat on ta tervis niivõrd halb, et ta sugugi maalida ei saa ja alles 1794. aastal suudab ta jälle pintsli kätte võtta. Neil kannatuste aastatel, füüsiliselt ja hingeliselt murtud, elust välja tõugatud ja üksindusse jäetud, on Goya ainukeseks kättesaadavaks meelelahutuseks joonistamine, ning vihates ennast, oma haigust, kannatusi ja kogu ilma, alustab ta sel raskel perioodil tööd, mis kõige enam kaasa mõjus tema üleilmlisele kuulsusele, — pliiatsi ja sulega paneb ta paberile ligi sada pööraselt fantastilist joonistust, mis paar aastat hiljem graveerituna ilmudes moodustasid ta esimese eau-forte'ide kogu, nimega — „Los caprichos“ („Kapriisid“).

Selles kogus paljastab Goya seltskonna pahesid, nähes peaaesjalikult naistes kõige kurja põhjust. Mõjuvates sapilistes kujutustes piitsutab ta nende rumalust, sõgedust ja karmust laste kasvatamises, keda hirmutatakse tontidega ja karistatakse armuheitmatult tühiste põhjuste pärast; kümnekonnal lehel naerab ta põlgliku vihaga nende ehtimistungi ja moodinarruste üle, mis ei tunne mingisuguseid vanaduspiire. Edasi kujutab ta abielu, mis on sageli ainult iluduse müük raha eest, siis abielukammitaid, mille kandmist kupeldajad-vanaeideid armukehi muretsedes ja kokkusaamisi korraldades kergendada aitavad. Siis tulevad kahevõitlused, halvad ööd maru ja vihma käes ning ikka nii edasi kuni kohtuni, vangikojani ja völlani — kõik naiste pärast ja naiste läbi.

Edasi järgneb rida üldloomuga sapiseid pilte inimeste rumalusest, petlikkusest ja teistest halvatest omadustest. Nii näeme degenereerunud mähitud aristokraate, keda toidab inimeste totrus, — näeme eeslit, kes sügavmõtteliselt uurib oma suguvõsa põlvenemist, — näeme arsti eesli kujul haigelt hinge võtmas, — meelitajat ahvi kujul eeslina kujutatud kõrget isikut muusikaga lõbustamas ja vanu eeslid noort eeslijõmpsikat õpetamas. Eriti mürgised leheküljed on pühendatud munkadele, kelle jõhkurus, laiskus, ahnus, himud ja õgimistung kunstnikule pakkunud on rikkalikku materjaali.

Suurem arv eau-forte'ed kujutab usku nõidadesse ja nõidade ning paharettide tegutsemist kõigis võimalikkudes ja võimatutes vormides. Siin küünib Goya kujutusvõime, nähtavasti palaviku ja haiguse mõjul, sarnastesse metsikutesse äärmustesse, milleni tervel mõistusel raske läheneda. Lindude, kitsede, eeslite ja sigade päid kannavad ühed neist Goya piiramatut fantaasia läbi loodud koletistest, teistel on kitsejalad küüntega, vägevad nahkhiire tiivad selja peal ja muud imelikud kehaosad. Selle õudse seltskonna alalise kaaskonna moodustavad röövlinnud, nahkhiired, kassid ning

hinged väikeste laste kujul, põimitud paelte otsa.

Lõpuks teenivad neist kõigist kirjeldatud eau-forte'edest erilist tähelepanu kaks, mis käsitavad armastuse kokkupuutumist surmaga. Üks neist kujutab armastunud tüdrukut linna müüri ülespoodud kurjategijalt öösel kuuvalgel hammast välja tõmbamas, et seda kasutada õnne toova talismanina. Teine pilt on õudsem ja saladuslikum, — ta kujutab talumeest noore naisterahva surnukehaga põlvedel, kelle ta hauakoopast välja kiskunud. Pildil on allkirjaks sõna „Tantalo“, mis veel enam kriipsutab selle kujutuse õudset mõtet. . .

Lähedal kirjeldatud eau-forte'ide kogule seisab teine kogu eau-forte'ed, imeliku nimega „Los proverbios“ („Vanasõnad“), mis nende sisule sugugi ei vasta. Nad on sisuliselt osalt veel enam fantastilisemad ja muinasjutulikumad kui nõidadeseria eelmises kogus. Nende tegemisaeg on kindlasti teadmata, kuid arvatavasti on nad tehtud mõne aasta kestes pärast „Kapriise“, seega teatud määral viimaste järg. Mõned lehed neist on kuni pöörasuseni fantastilised, — nii eau-forte, mis kujutab noore ilusa naise röövimist metsiku hobuse poolt; edasi — muinasjutuline naise röövimine lendava neljajalgse hobusesarnase eluka seljas, — nõidade ja põrguolevuste stseenid veel kohutavamal kujul, — kunstlikkude tiibadega lendavad inimesed, — naised pajatse vaibal õhku loopimas, — salkkond kottidesse seotud inimesi kogusid abitult liikumas õudsel ja lõpmatul lagendikul ning muud sarnased kaasakiskuvalt omapärased, tahtmata meele jäävad kohutavad või muinasjutulised stseenid.

Neist kahest kogust eemal seisab kolmas seeria eau-forte'ed — „Los desastres de la Guerra“ („Sõja koledused“), graveeritud umbes 1808. ja 1815 aasta vahel, — ajal, mil Napoleoni väed Hispaaniasse tungisid ning keemas olid metsikud ja verised võitlused prantslaste ja hispaanlaste vahel, kus ei tuntud ei armu ega halastust. Viha sissetunginud prantslaste vastu oli teinud kogu Hispaania elajalikult metsikuks, äratades rahva kõige verejanulised instinktid. Talupojad organiseerusid salaseltsidesse ja salkadesse ning varitsesid igal pool üksikuid prantslasi ja nende vähemaid salku, maha tappes neid kõige armutumalt kõigil võimalustel. Prantsuse vägedele sai võimatuks vahiposte välja panna, käskjalgu välja saata ja varustust ning moonu juure vedada. See tegi Prantsuse soldatid omakorda veel metsikumaiks ja nad hakkasid elanikkudega ümber käima kui kiskjate loomadega, korraldades jahte inimeste peale, tappes rahvast külade kaupa, põletades linnu ja röövides kloostreid.

Need elajalikud metsikused ei suutnud Goyast puutumatumt mööda minna, ning vihas ja põlguses elurõveduse ja inimeste elajalikkuse üle loob ta nimetatud kolmanda seeria eau-forte'e. Kuivõrd „Los caprichos“ ja „Los proverbios“ on õudsed oma fantastilikkusega, niivõrd koledad on „Los desastres de la Guerra“ oma ilustamatu otsekohese reaalsusega. Tapmised, mahalaskmised, vaia otsa seadmised, ihuliigete raiumised, vägistamised, röövimised, poolelusalt hauda ajamised, — kõige koledamad pildid inimeste elajalikkusest on leidnud otsekohese võltsitu peegelduse neis õudsetes kujutustes. Lõpuks äratav erilist tähelepanu üks leht oma piiritu, otse meeleheitliku pessimismiga: kirstust tõuseb surnu ja kirjutab kondise käega sõna „Nada“ — „Ei midagi.“

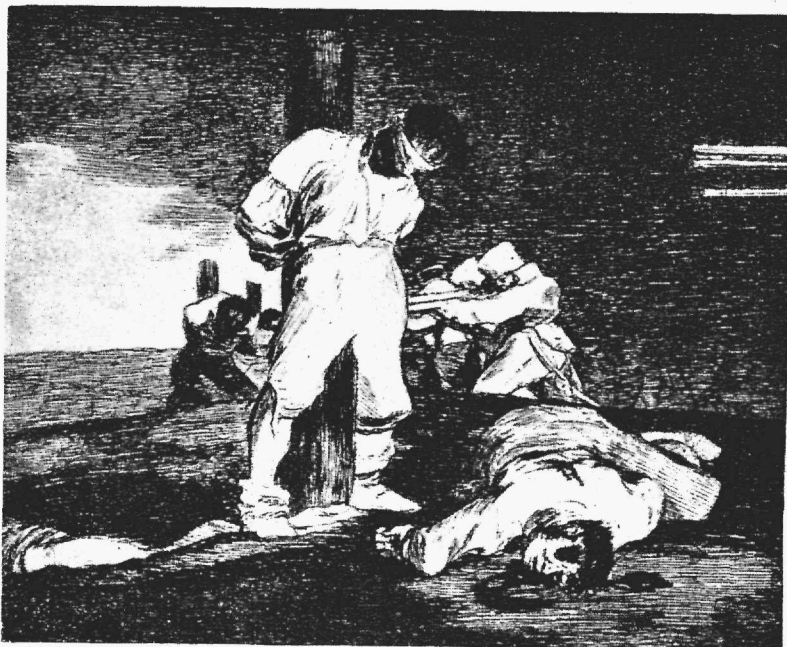
Olgu tähendatud veel, et neis sõja koledustele pühendatud stseenides puudub patrioodiline vaim. Ainult üks leht on erandiks, — sellel kujutab kunstnik väljakitkitud sulgedega kotkast (Prantsuse sõjaväge), keda salkkond inimesi, eesotsas õnnistava vaimulikuga, taga ajab.

„Sõja koledustega“ lõpeb Goya hiiglasuur looming, kuigi ta ka veel pärast seda maalinud on hulga pilte, ei küüni need enam oma väärtusega nende maalideni, mis on loodud kirjeldatud kolme graafilise koguteose sünni ajal. Ei ärata samuti enam sarnast teravat tähelepanu ka peale „Sõja koleduste“ graveeritud seeria eau-forte'e härjavõitlustest, mille kirglik armastaja oli kunstnik kui tõsine hispaanlane. Need on küll meistritööd, kuid jäävad eelmiste koguteoste kõrval kahvatuiks.

Oma elu lõpuaastad saadab Goya mööda Prantsusmaal — Pariisis ja Bordeaux's; ta ei suutnud välja kannatada seda reaktsioonilist hirmuvalitsust, mille kuningas Ferdinand VII peale prantslaste väljaajamist Hispaaniasse tagasi tulles seal maksuma pani. 16. aprillil 1826 a. tabab Goyat äkiline surm südamera-

• „Milline vaprus.“
Kogust „Los desastres Della Guerra.“

„Pole pääsmist.“
Kogust „Los desastres Della Guerra.“

banduse läbi ja ta maetakse Bordeaux'sse Grande Chartreuse'i surnuaiale. Hiljem — 1899. aastal, kui taheti tema jäänuseid kodumaa mulda paigutada, ei suudetud neid sealt surnuaialt üles leida.

KEISRI TARKUS.

CLAUDE FARRÈRE.

KOGUST „FUMÉE D'OPIMUM.“

Sel ajal viis kollane keiser oma rahva läbi kõrbe.

Rahvast oli suur hulk ja kõik päevad käisid nad juhmilt keisri järel ja magasid ööl paljal maal. Neil polnud dromeedare, ega kaamlid, ega hobuseid ja olid nad peaaegu alasti. Nende nahk, mis polnud saanud lõunapäikeselt kullast värvi, oli valge ja värvitu. Keiser üksi oli juba kollane; ta segiaetud allarippuv must juus oli

detud metsa esimesed puud tõusid selle koha läheduses. Hoang-Ti astus kiirelt voolava jõe kaldale, jäi seal mõeldes seisma ja vaatles metsa idast lääne ulatuvat katkelist joont. Hoang-Ti kuulas metsast väljatungivaid hääli: läbi metsa tungiva tuule hädahääli, draakonite susinat ja visinat, kes erutatud olid inimeste lähedusest, ja tiigrite kisa, keda õhtune jahe-
dus urkaist välja meelitas. Rahvas oli aga hirmunud kurjade vaimude lähedusest, keda kutsus algav öö metsast välja, rahvast ümber piirama. Hoang-Ti aga, kes isegi loomi ega jumalaid ei kartnud, värises vaid suure ülesande ees, mis tal täita tuli — ülesande ees, asutada uus, suur riik.

Aga kui päike vajus alla ja lääs pimedaks läks, kui Hoang-Ti telki tagasi läks, polnud ta näojoonist muret näha.

Kui tõusis kuu, viisid vahid kellegi võõra keisri ette.

Ta välimus oli vaevalt inimese, tal oli kuus kätt ja nagu tsinnooberpunane. Ta ei rääkinud, vaid naeris vahetpidamata. Kui ta telki viidi, istus ta kohe. Hoang-Ti, kes oli ise jumal, sai

aru, et ka võõras oli jumal. Lootuses talt saada mingisuguseid häid nõuandeid või omada taga saladuslikke siderneid, saatis ta kõik teenrid ära ja jäi üksi võõraga. Nad istusid üksteise kõrval suurel pärlmutriga ilustatud, eebenpuust toolil ja rääkimatult vaatasid nad uurivalt üksteist. Öövaikus oli vaheajal vajunud maale ja nagu oleks võõras kurjad vaimud ära ajanud, põgenesid need metsa tagasi. Hoang-Ti küsis-
vad pilgud seisatusid võõral, ent see naeris ikka edasi.

Esimese kukelaulu ajal vajus võõras vasmale ja keiser nägi, kuis ta kolm kord hääletult hingas. Nagu nõiahoobi läbi kasvas esiteks bambus, siis moon ja viimaks tuli. Võõras murdis bambuse ja noppis mooni, ta askus

Uus Prantsuse saadik Eestis hr. de Vienne.

Foto Akel.

kare ja läiketu, ja ta madala otsaesise taga polnud aimata uinuvaid mõtteid.

Ei teatud, kust nad tulid.

Nad olid läbi rännanud jääkõrbe ja lähenesid nüüd kohutavale metsale, mis on täis kurje vaime, tiigrid ja draakone. See mets varjab sissekäiku töötatud maale ja lamab selle ees, nagu koer, kes oma isanda vara valvab.

Kui Hoang-Ti õhtuil oma telgi üles seadis, mis oli kokku õmmeldud loomanahust ja mille nurgad näisid välja kui katusekandid, siis olid kõikide silmad telgil ja lõunapiiril ja igaüks uskus, et tulevikus tõusevad paleed samasuguste katustega. Seadis Hoang-Ti ühel õhtul oma telgi üles kollase jõe kaldale, mida sest Hoang-Höks, kollaseks jõeks nimetatakse. Kar-

muutis bambusroo kulla ja kalliskividega rikalikult kaunistatud piibuks. Moonipeast tilkus musta vedelikku, mis välja nägi nagu must mesi. Nii lõi ta esimese piibu ja oopiumi.

Jumal keetis oopiumi tulel, pani piibu suhu ja suitsetas.

Oopiumi imelik lõhn lautus. Raskeina pilvina voolas ta üle põranda ja tõusis katusest üles; kollane keiser hingas teda himukalt sisse, vajus paremale, võttis pakutud piibu ja suitsetas.

Oopiumisuitsus oli Hoang-Til visioon.

Läbinähtavaks muutunud telgi taga nägi ta hirmsat metsa, mis asus nagu kants riigi ees, mida ta oli tulnud võitma. Ja nagu oleks kiirustanud aeg oma voolu, nägi Hoang-Ti, kuidas ta rahvas sammus üle jõe ja astus metsa.

See käik oli hirmus, sest nõiamets paneb ta rahvale kõik oma peletiste ja jumalate karjad vastu. Puud kujutavad läbipääsmatut müüri, seistes üksteise kõrval on nad seotud köistaimedega, mis, kui nad läbi lõigatakse, veel uhkemalt üles tõusevad. Kui ta rahval rääkimatu vaevaga korda läheb pikkamisi edasi tungida, siis näevad nad oma ees soid ja rabu, kus elavad inimesesööjad, draakonid ja kurjad vaimud, vaimud, kes surmaga neile kätte tasuvad, kes julgevad tungida nende riiki. Nad riputuvad nende jalataldade külge ja ei jäta enam oma ohvrid, need kahvatuvad, nimetu hirm täidab neid ja paneb nende hambad hirmust lõgisema ja ergama paled palavikus, ja nad fantaseerivad ja surevad varsti hirmsate visioonidega. Teised kurjad vaimud ja draakonid laotuvad õhku ja langevad külma, läbitungiva vihmamana ta rahvale. Ka loomad tulevad kurjadele vaimudele abiks: närtsinud lehestiku taga peituvad mürgised maod, tiigrid tungivad rägastikest esile ja nende teravate küünte all nõrguvad paljud verest tühjaks, ent hirmsam on veel elevantikarja pealetungimine, kes kõik oma all purustab ja maapinna katab purustatud kehade ja

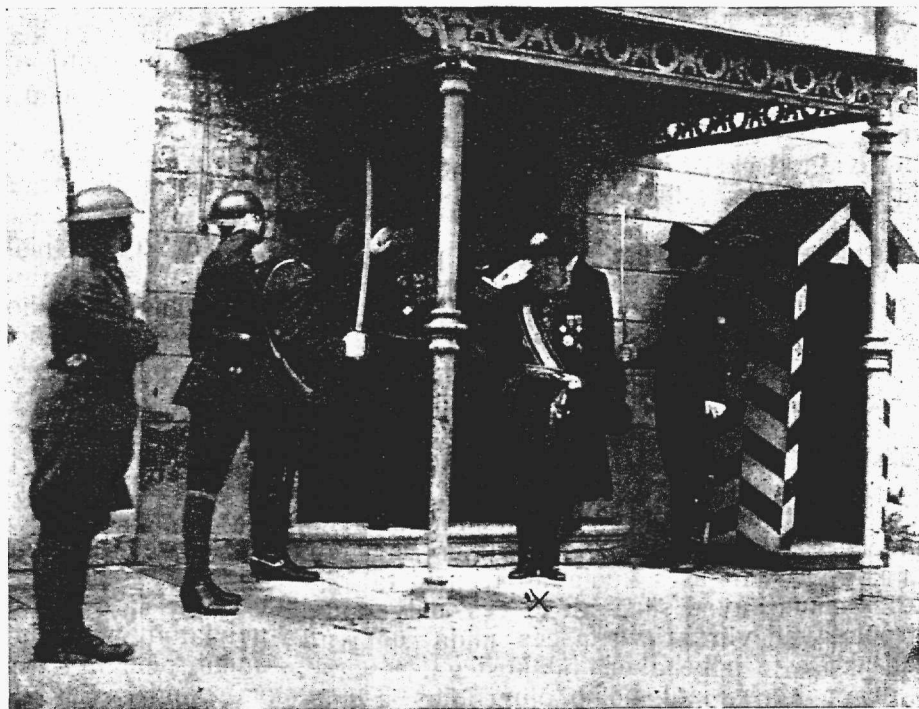
ärakistud liigetega. Ja iga keisri samm, iga rahva samm maksab rohkem verd kui suur lahing. Vaatamata sellele, sammuvad keiser ja ta rahvas pikkamisi edasi ja vastuseisematu kindlusega tungivad nad metsast läbi.

Nüüd ei näe Hoang-Ti ainsatki metsa.

Ta ees laiutub mõõtmatu suur tasandik täis soid ja järvi. Ja ta rahvas seisab keset seda legendikku ja vaatab sellele, mis saavutatud ja mida tuleb saavutada.

Kõik, kes korra metsast läbi tunginud, on surnud, surnud on nende lapsed ja lapselapsed.

Aga neljas põlv elab ja töötab tasandiku viljakandvaks tegemise kallal.

Prantsuse saadik hr. de Vienne,
26. s. k. p. riigivanemale volitusi ära andmas.

Foto Akel.

Hoang-Ti näeb kõrgeimal mäel oma hauda, mida valvavad seitse rida graniitseid tiigrid.

On juba tõusnud viies põlv ja töötab maa kallal. Tühjad rohtlaaned muutuvad pikkamisi viljaväljaks. Kus korra sood õhku katku laotatud, kohavad nüüd riisipõllud. Uus riik, mille võitnud Hoang-Ti rahvas, hiilgab roheliselt. Oma peiduurkaist väljaetud tiigrid põgenevad lumega kaetud mägisse. Elevantega taitsutatakse ja rakendatakse sahkade ette. Kahjukülavad draakonid, kes elasid õhus, on surnud ja pilved, nende pojad, niisutavad maad vihmaga. Rahvas laieneb päev-päevalt, tal pole aru ega otsa

ja ta naised, kelle nahk kuldkollane on, nagu kollasel keisril Hoang-Til, on väga ilusad.

Ja siis näeb Hoang-Ti, kuidas asutatakse linnu. Jõgede, järvede kaldailt, kaanalite ja maanteed äärest, mägede varjudega kaetud orgudest kasvavad nad üles. Esiteks kerkib vaid mõni väike, vilets õnn kaitseks vihma, tuule ja päikese eest, siis suuremad külad ja uhked müüridega ümbritsetud ja paleedega kaunistatud linnad, viimaks aga hiiglasuured pealinnad, hiilgavate parkega ümbritsetud, milles seedripuust ja marmorist pagoodid, peevelduvad tiikides ja järvis. Edasi lõunas, läänes ja põhjas läigivad portselaankatused samaste äärtega kui endised telgid. Naeratavil nurmil aga, mis linna ümbritsevad, kasvavad arutult mooruspuud, mille lehed siidiüssidele toiduks, kes ketravad inimestele siidi, millega nad on kaetud.

Keiser ja ta rahvas on võidu ka sinna kannud. Vaigistatud ja lepitatud jumalad jätvad oma valitud üksilduse ja võtavad endile templid eluasemeiks, milles neile puhtad kullast kujud üles seatakse.

Riik sisaldab seitseteist provintsi; suurim ta seitsmestteistkümnest pealinnast asub jõe kaldal. Hoang-Ti pilk on sellel. Ta pole vana ega pole igavene; ka ta kaob kord ja teised linnad järgivad talle, ent nüüd on ta õitseage. Ta on linnade keisrinna. Väljast piirab teda hall müür, selle sees tõuseb punane, selle sees kollane müür ja seespool kollast müüri on lilla palee, kus elab keiser.

Hoang-Ti näeb teda. Ta puhkab matil, gemmidega rikkalikult kaunistatud päikesevarju all. Aupaklikus kauguses kuulavad teenrid ta käske; kummarduvad sügavalt ta ees, palvetavad ja põletavad viirukritvu ta ees, mida süütavad nad väikeste hõbepaperi tükikestega.

Ta puhkab matil, hoiab piipu käes ja suitsetab.

Ülima õnne ilme paistab ta silmist, õnne ilme, millest Hoang-Ti ise on täidetud. Valitseb keiserlikus sanktuaariumis kirjeldamatu rahu, sama sügav, kui Hoang-Ti telgis ta ja punase jumala vahel.

Siis aga näeb Hoang-Ti veel kaugemat tulevikku.

Suitsetatakse ka väljaspool lillat paleed, kollast, punast ja halli müüri, kogu linn suitsetab, nagu teeb seda keiser. Tõuseb suurina pilvina üles oopiumisuits ja paneb kogu rahva jumaliku joovastusse.

Kaugel väljaspool linna, kuni kaugeimani provintsi, kuni lumega kaetud mägedeni laiub oopiumi valitsus, suitsetatakse linnas kui ka maal. Ja igalpool, kuhu ulatub jumalik oopium, tuleb ka rahu, sallivus ja filosoofia; taga tuleb tarkus ja õnn.

Riik on asutatud, riik õitseb. Triumfeeriv rahvas naudib oma võitu, mitte mõeldes vägivalla tarvitamist. Oopium õpetab neid rahu kallist maitset hindama. Rõõmutundmus jumalikus laiskuses, siruli suitsetamistoas olla, end unede võrgus leida, mis heljuvad tumedais pilvis, joobnustab neid. Oopium mõjub rahustavalt liig arenenud energiale, ta peenendab inimeste kombeid. Oopiumi võimu läbi muutub rahvas kohe õnnelikuks ja targaks, väga õnnelikuks — liig targaks.....

Kui tõusis päike, astus Hoang-Ti telgist välja, ta nägi kahvatanud välja ja ta silmil oli metallläige. Ta hoidis piipu, lampi ja oopiumi käes. Punase näoga jumal oli kadunud ööga.

Hoang-Ti astus jõe poole ja rahvas astus juhmilt ta järele. Hoang-Ti teadis, et rahva õnn ja tarkus seisab ta käsits, aga samal ajal nägi ta hirmsat metsa, mida läbi tungida oli esimene tähtsam ülesanne. Mõttes kaalus ta järele mõõtnatut metsa laiust ja ta vaatas rahva peale, kes seisis niisuguse kuulmatu töö ees; see rahvas oli metsik, kange ja vastupidav, ta oli kõva ja osav võitma iga vastuseisu. Peenendatult, pehmentatult lõbule andunud, mida annab oopium inimestele, pidi nende loov jõud vähenema, võib olla peaaegu kaduma minema.

Hoang-Ti mõtles, ilma et liikumatu otsaesine ta mõtteid oleks ära annud.

Siis aga kui jõevesi niisutas ta jalgu, sõnas ta: „Hiljem“, ja ta avas käed.

Piip, lamp, oopium langesid jõkke. Rahvas ei pannud seda tähele, vaid järgis keisrile.

Tõlkinud H. Maasing.

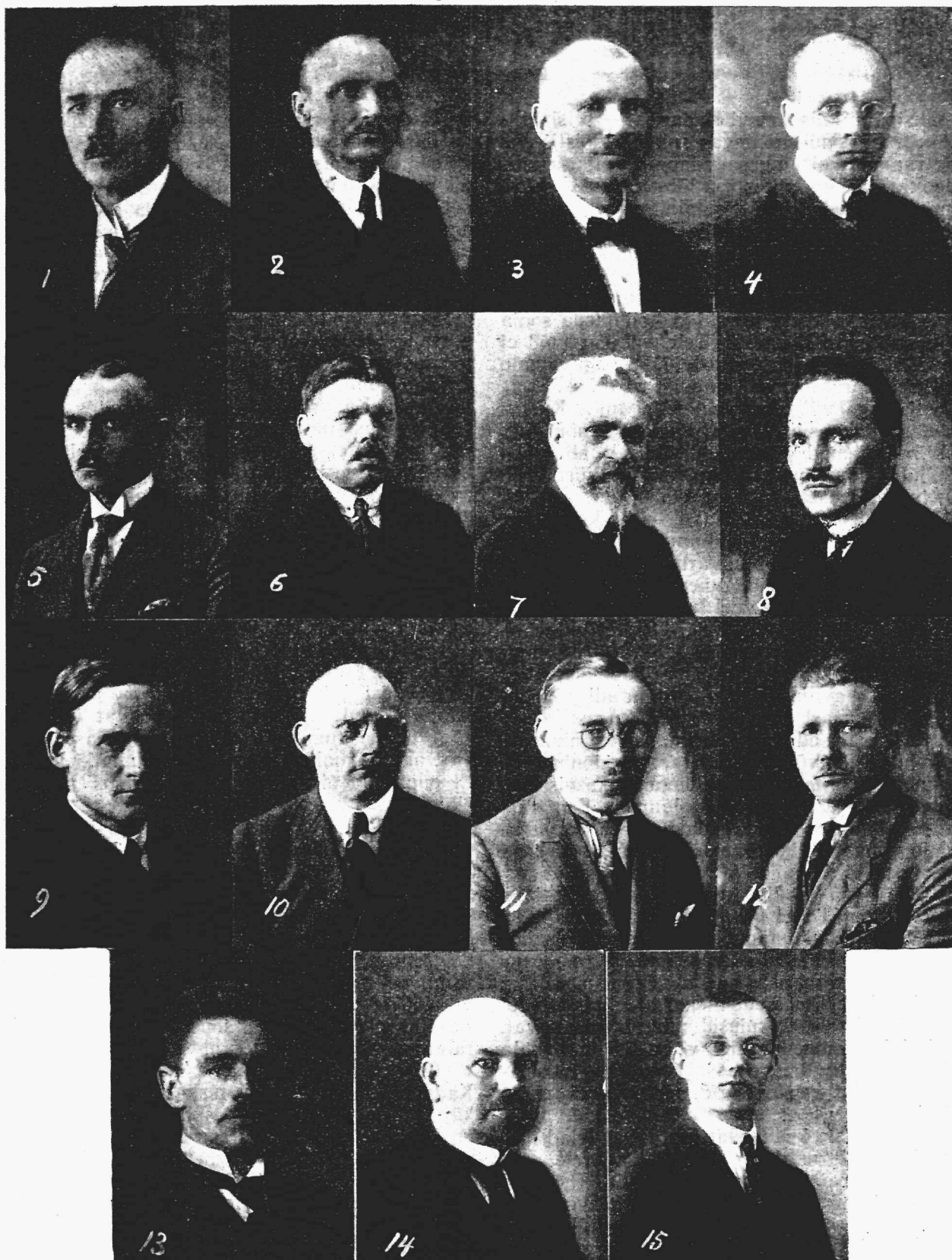
*Kui võimu ilma üle kaotasid —
— ära kurvasta:
kõik see on tühine.*

*Kui võimu ilma üle omandasid —
— ära rõõmusta:
ka see on tühine.*

*Kaob kurbus, kaob rõõm;
mine mööda ilmast sinagi:
ilm pole midagi.*

Persia luulest G. O.

EESTI SOTSIAALDEMOKRAATLIKU TÖÖLISTE PARTEI ESITAJAD II. RIIGIKOGUS.

1) K. Ast, 2) Joh. Jans, 3) M. Janson, 4) L. Johanson, 5) A. Jõeäär, 6) A. Kärner, 7) M. Martna, 8) E. Martinson, 9) A. Oinas, 10) A. Palvadre, 11) A. Rei, 12) P. Treiberg, 13) J. Vain, 14) K. Virma, 15) J. Voiman.

K A J A K.

KARL RUMOR.

Üksipäini käis Arved Kadar ja — seisis üksipäini. Erak nii mõningas suhtes, mõistis see tark raamatukoi ning sagedane tuhnitseja biblioteekides aega viites ja lõbutsedeski seltskonnast loobuda. Oli vist alaliselt varustatud hingelise automaadiga, mille abil südame ning mõistuse lukutas. Siis ei pääsnud talle naljalt ligi.

Nii ka too kord. Andis seltsimeestele nõu minna kaldale, keeta punshi ja hoolitseda sooja toa eest. Ise pidi varsti järele tulema; kuid ei tulnud. Läks ikka kaugemale, ikka sügavamale õhe, ikka päratumasse pimedikku.

Selja taga vilksatas veel mõni tuli. Kustuvast ehas läiknes veel siin ning seal mõni loik kesk paljastunud jääd, kuid üldiselt oli lahes kõik juba tuhmunud, otsekui nõrgise võrgu all, ning tee-valikust ei saanud olla mõtet.

Üht teadis Kadar kindlasti, — et kui minna võetud sihis, siis peab saabuma meri, saabuma suur kevadtujune ulguavarus, millisest tuul soola kargust ning jäälagunemise nilbeid aroome tõi. See võis olla veel kaugel, kuid võis olla ka sootul lähedal, selle järele, kuidas mängisid tuuled ning säsinas jää. See võis koguni taanduda ning kaugeneda jäävallide kasvades, kuid võis ka avaneda lausa samme all, päästetud valla ainsast raskest prahvatusest. See võis tulla mühisedes ja räuseldes, vesi ning jää segamini, kuid võis ka hiilida vargsi ning tähelpanemata, viies kaasa endaga kõik, mis liikvelepääsnud jääll juhtumisi olemas. See võis nagu põhjatu soo algada salakavalate laugastega ning muutuda pikapeale kartsaga segatud lumesäsiks.

Kõike seda teadis Arved Kadar, ent läks ometi edasi. Ta ei uskunud iial õnnetust ega hoolinud sellest ka täna. Tahtis maitseda kevadet, olla süvenenud uude ärkamisse, mis veeres nagu vääramatu uhang üle kogu maa.

Lahkudes õhtul seltsimeestest nägi ta veel kaua kõverkaelseid kujusid rahnul valendavat. Need olid puuluiged kolmel või neljal reel, mida jahiseltskond endaga kaasa toonud. Sealsamas seisid ka nende telgid, muist püsti, muist jääle heidetud:

„Hei, Kadar, kui miskit huvitavat leiad, siis anna ka meile märku!“ hüüti talle järele.

Rannast paistsid mustad väljad. Puutusid silma kuhjalavade teravad vardad ja mõningad raagus puud. Üldiselt oli maastik tühi ning krobeline, justkui pärast olulisema osa kaotamist.

Kadar läks algul piki mööda randa. Talle meeldis tammuda lumilobjastel loikudel, tallata kõledaid veekasve ning seisatada aegajalt suurtel kividel, mis täitsid lahte karmis, paljaksriisunud korralageduses. Oli tunda külma kirge ning kuulda mitmekesist lindude kisendust.

Õo saabumisel muutus ümbrus võluvalt lähedaseks. Pimedus langes nagu paks udu taevas ja maast korruga. Vaate ette kerkis kive ning jäähunnikuid, mis olid kõik ühekarvalised, vormita. Meeleldi oli neile raske läheneda, muidu aga hiilisid nad ise jalge alla ning võrgutasid komistama.

Arved Kadar kõndis juba ulgu sihis. Jahimeeskonnast ning päevasest leeriasemest polnud ta meeltes jälgegi. Selle asemel seltsis ta ga nälpjas merituul ning alasti üksindus. Häälte poolst oli õo kummaliselt küllaldane. Ulgul mühisese kevadmeri. Kaldalt kostis tetrede kudrutamine, aga sügaval lahes, kuhu viimseil päevil rabad ning murdjäised laugastikud olid tekkinud, korises ja huilgas sajapäine kari rändavaid luiki. Nende pimesi laul, himur ning hädaldav, valdas kogu õo.

Oli pisut iseäralik hulkuda selles häälte-laanestikus. Kadar tundis end otsekui tallatavat ning edasi lükatavat nägematust jõust. Ta kuulis öölinde tiibe vihinal lendavat üle pea, nägi nende tumedaid tiire hõbekumases taevas, aga ei maldanud raisata ainumatki pauku. Ei puutunud üldse püssi, mis rippus paelaga õlal.

Teised tunded ning mõtted täitsid Kadari pead, kui et anduda silmapilgukski jahihadele. Arvas olevat end osakese tõllest määratumast ööst. Tundis, kuidas pakitseb temaski kõik see räuskav ning meelevallatu, mis oli vabastatud talveummikust kevade kättejõudmisel. Tahtis hirnuda ja kisendada niisama himuralt, niisama peletavalt, nagu aietasid luiged lahes. Soovis, et võiks temaski haihtuda pimedikku suur kirk, nagu õhetas siin kõik muu kirest ja rahutusest.

Oma tunnete varjatumas tagapõhjas aimas Kadar melankooliat ja tuska. See tegi teda kärsituks, natuke umbusklikuks. Ei olnud enam sarnast kindlust sammudes kui algul. Seisatas tihemini kui muidu tema viis ja kuulatas liig üksikasjaliselt ööst kostvaid hääli. Tal oli raske meeleolude mitmekesisuses parajat ankrukohta leida. Kahtles kas kõik kuuluv ikka tõesti ööst tuleb või on muist tema enda luuletatud.

Arved Kadar oskas ju luuletada. Näiliselt kuivapoolne, sagedasti ligipääsmatu ning seltskonna jaoks lukus, omas ta siiski äärmuseni pinguletõmmatud iseloomu, millele raske oli piire määrata. Tasakaalus, nagu harva keegi teine, kõndis ta ometi õlekõrril üle kuristikke, hõlpsasti meeleolust meleollu sattuv. Seda aimasid vaid lähedased tuttavad ja teadis ta ise. Muidu oli Kadar ikka kummargile üle raamatute, ikka kaine, ikka tark. Armastas isegi poseerida oma teadlikkuse ning üleolekuga.

Viimseil päevil tuli tal iseendaga pikki nõupidamisi toimida. Ja siin oli hoopis raskem oma üleolevat poosi alal hoida kui seltskonnas. Tahtis küll halastamatuseni teadlik ning objektiivne olla. Vaatles enda isikut asjatundja ükskõiksusega, avades selles hulk väikseid naeruväärsusi ning iseloomutuid üldkohti.

Arved Kadar ei kohkunud nende pärast, ei jaganud endale noomitusi: muigas ning uuris edasi. Alati andeksandlik võõraste nõrkuste vastu, lootis ta ka iseendaga kergel käel arvet teha võivat. Ilmaelu oli ju nii tühine ja inimesed selles nagu põrnikad päiksepaistel; oleks naljakas kõike seda tõsiselt võtta.

Ühiskonna suhtes oli Kadari mõttetarkus ikka primitiivset laadi kannud; vabanda ning löö käega. Aga nüüd sattus vaatlemispinnale hoopis uus objekt — tema ise, Arved Kadar ise. Ja see oli tõesti pisut rohkem kui igapäevane põrnikas. Katsus tast küll kerge irooniaga jagu saada, kuid kukkus sisse.

Mõjuvamaks vahendiks Kadari enesekasvatamiskoolis oli priitahtlik vangistus. Selleks suluti ukсед ja aknad, süüdati lamp töölaual ja istuti kaua üle kesköö mõne pehkinud kõite kaljal, mille lõhn kangemale sigarilõhnale väärisk.

Kuid viimaseil päevil, tolles võõrastustäratavas eneseluuramise õhkkonnas kaotasid raamatud lõhna. Neid võis lehitseda lugemata ja lugeda huvita. Lõppude lõpuks olid nad sama igapäised ning arusaadavad, nagu kõik muugi. Kuid Kadaris endas oli sõlm. Sellepärast võis kerida mõtteid otsekui niiti, venitada nii pikaks kui tahes, — ikka tuli sõlm.

Sellelt kerimistöölt, sellelt lõpmatult lõngavoolimiselt viidigi teda luigejahile. Kadar läks heameelega. Ise küll abitu kütt, vaevalt niigi osav, et püssi õigest otsast kätte võtta, peeti teda ometi paremaks jahiseltsiliseks. Ta aitas ka too kord raskeid regesid kaldalt rahnule vedada, sumades põlvist saadik vees ning kandes austustäratavaid koormaid, justkui elukutseline mustatõõmees.

Kuid õhtu saabudes lahkus ta. Oli miskit tolles pikas päevas puudulikku ning poolikut olnud. Selle tasuks otsis ta nüüd ööst lisa. Läks

ning tundis järjest võluvamat ummikut kasvavat enda ümber.

Õö oli just nagu nõigitisest maailma sündinud, mitte päris pime, aga siiski läbipaistmatu. Tähed põlesid viimseini oma paigal, kuid ei valgustanud. Nende tuhmist kumast ilmus aegajalt mõni hiline linde paar, rännates üle taeva otsekui põgenemisel.

Sarnaseid öid tundis Kadar varemaltki aastailt. Nad tulid ikka, kui rebenesid valla esimesed vahused veed, ning tõid endaga kaasa tähtsaid pöördeid inimeste toimingus. Kadar ise tervitas neid rõõmuga, sest noil öil ei läinud tarvis ainustki kirjutatud rida, mitte üht trükitud lehekülge, vaid maksis ainult elada ning usaldada iseennast. Need ajad olid Arved Kadari puhkeajad ja pidupäevad.

Nüüd aga oli raske koguda ennast kevadürgsuses. Öö jäised kired pugesis nagu konnad põue ja krooksusid. Luikede kiimlev laul tungis sädemeina peaajudesse. Isatetrede suhksumised kaldapadrikutes ärritasid kui püstoli-paugud. Tiibe vihin õhus lõikas vaheda noana.

Arved Kadarile tuli ette, nagu ei sammuks ta sugugi üksipäini öises pimedikus, vaid kannaks enda pea kohal võigast raami. justkui kiriklikus rongikäigus nuuslikke kantakse. Kogu ta olemus oli asetatud raami. Ja nii võis tõsta seda ikka kõrgemale ja kõrgemale, ilma et sellel mingit mõtet oleks.

Siit saadik hindas Kadar ainult üht pead; see oli ta enda pea. Nüüd pidi ta aga tunnustama veel teist büstigi, nii profiilis kui ka en face. Tol polnud kaugetki sarnadust tema roomlaselikult arenenud vormidega. Too oli ülemeelik ja edev; kandis salkadena kullakarvalisi rõngaid kummagil pool kitsast palet ja naeris igal tühisel juhusel. Too oligi õiguse poolest naerja pea, meelevallatute rõngakeste-ga ninasõõrmete kõrval ning kavaldavate voldikestega alumises huules.

Ta oli jäänud linna, kuhu ainuüksi võiski kuuluda oma olemuselt. Magas vist mugavates patjades, huuled poolpraakil. juuksevihikud silmi ees. Aga kujutus tast oli tõstetud ridvaga õhku ning rändas koos Arved Kadariga läbi jäälagunemisuudse, himudeküllase kevadöö.

Arved Kadar tundis varemaltki naisi. Oli heitnud kord juba abiellu ning pidanud üle elama vastumeelse lahutamisprotsessi. Tollest peale nuudus tal julgus uute sidemete haakimiseks. Lubas endale veel kergelt flirti ja kohusevabu tutvusi, mis libisesid pinnapealselt justkui süstad, riivamata sügavusi. Armastuspalavik oli too kõige viimane, mida Kadar kunagi tõenäoliseks pidas.

Ei uskunud praegugi selle reaalsusse. Püüdis endale selgeks teha, et kõik on vaid mäng

ning vigurdamine. Vaja aga ohjad uuesti pihku haarata, tõmmata tagasi naeruväärne laokile-valgumine, panna farsile lõpp.

„Punkt peab paigal püsima!“ armastas ta tavaliselt öelda. Aga kui selle peale vastati, et liikuv punktiki punktiks jääb, lubas veel järele kaaluda ning selgusele jõuda.

Nüüd seisib probleem lõpuks tõsiselt päeva-korral.

Kus peitus punkt Arved Kadari elus? Tule-tades meele enda tegusid, oma ülalpidamist viimseil nädalail, leidis ta selles hulk võõrastavat ning imeväärilikku. Lugu oli küll igapäine, tuntud ning kantud nagu smoking, kuid mitte Kadari omapära ja kasvu kohane. Kutselt õpetaja, sõlmis Kadar ise-enda hoolealusega armuloo. Seda võis hinnata nii ja teisiti. Seltskond võis muigada ja kadestada. Arved Kadar ei jääks ometi kimpu: telliks fraki, kui tarvis, kindad olid veel vanast ajast tagavaraks, kõhiks hääle puhtaks — ja mul on au... Mida's ikka! Annaks vanamees korvi, võiks tütreaga veelgi edasi kõnelda. Naisevõtmine on kui kala-õngitsemine: ei tõmba üks sööta, siis tõmbab teine.

Kuid õnnetuseks polnud too enam punkt, vaid kohutav üldjoon, mida äri- ning ametiraamatutes tühjade grafaade kohale tõmmatakse. Arved Kadar ei sallinud üldkohti. Ta oli vähik seltskondlikkude bilanside ning veksioperatsioonide alal.

Ja. Tarvis oli teha lõpp. Mitte poosiga, mitte dramaatilise käeliigutusega, vaid lihtsalt. Inimene tõuseb ometi seltskonnas püsti ja läheb minema. See ei ole mitte poos, vaid asjalikkus. Samuti peab temagi talitama: vaatama uuri ja minema.

Vahel näis Kadarile, et polegi, mida lõpetada. Ei maksnud ometi väikest vallatust, väikest tühja-tähja tõsisena võtta. Ilmas suudel-dakse nii paljuid huuli, naeratatakse nii mitmele inimesele. On's too mõni uudis?

Arved Kadar polnud ometi mõni alevi Don Juan; ka mitte koolmeister õhtusilt tantsukur-susilt. Ta võis ometi leida õuna ning visata

selle järele. Jumala suures viljapuuaias langeb nii palju mahlaseid pirne. Kas maksab neid siis kõiki vakka koguda ja siirupiks keeta? Arved Kadarile ei läinud ometi vaja ei odavaid loorbere, ei parfümeeritud enesetunnet, ei ka sentimentaalset kohvi monogrammiga sõrmkü-barast. Ta tohtis ometi käed tasku panna ja vilistada. —

Tohoo, pagan! Kadar tundis kui oleks teda algul jalgest rabatud, siis hooga edasi paisatud ja lõpuks maa alla kistud. Kui ta uuesti jääle ronis, olid tema suured säärrikud kuhjaga vett täis.

„Laugas, pagana pihta!“ mõtles ta ning jäi seistes aru pidama.

Meri kohises siinsamas, vast mõned sammud tast eemal. Tuul lõõtsus vee-piisku näkku. Oli vist äärmine kaugus, kuhu jalga tohtis tõsta. Kadar võttis paberossiholdja. Tahtis neelata mõned lõõtsatäied kuuma suitsu. Otsis tikud; kuid need olid ligunenud. Leidis taskust bensiinisü-taja ning sai tule. Põleva paberossi valgel silmitses uuri: kell oli üle kahe.

Kus oli maa? Kuhu pidi ta minema? Igatahes eemal merekohinast. Tagasi — päri tuult. Õhtul laulsid luiged pahempoolisel taeva-kaarel; nüüd pidi nende õudõine kontsert paremale käele jääma.

Ei paistnud veel mingit valgust. Ka ehajoon oli kustunud ning koit alles tärkamata. Vankri

seitsmestik käis madalat teed ja linnud ei kriimelnud enam taevakumetuses. Ainult luiged laulsid ja tuul oli endiselt niibelt soolane.

Jälle tundis Arved Kadar, kuidas ta läbi õise pimediku oma eluraami kannab ja kuidas selle raami keskele oli riputatud punaste huul-tega väärjumal, ihaldavate instinktidega jumal, kelle meelevald hulgutab nii inimesi kui rändavaid linde. Ja jälle pidi ta oma mitmeti läbimõeldud loo veel kord otsast lõpuni läbi mõtlema. —

Juhus oli teinud tast kodukooliõpetaja. Oli kasvatajakas ning tunniandjaks peatselt juba küpsele neiule. Elu rikka tõusiku perekonnas, milliseid sünnitas sõda ning revolutsioon, pak-

Kapten Ehrhardt,

Saksa parempooliste mässu-ihkajate juht, Balti pataljoni organisearija, Kappi mäs-sust osavõtja. On mitmel puhul vangista-tud, aga parempooliste seltsimeeste kaaste-gevusel jälle põgenenud. Alles hiljuti põ-genes ta Leipzigi uurimis-vangimajast. Prae-gu on Leipzigi tema protsess käimas.

kus vähe vaimlistele huvidele; oli aga rahulik ja Kadarile mitmeti soodne.

Kasvandiku pärast polnud tal põhjust pa-handada. Too olevus tuli juba ise endaga toime. Oli keskpärane õppiija, töötas hooti, sallis vaevalt mingit metoodi, aga tuli ometi justkui pimesi või instinkti kaudu õigeteeni kon-sekventsideni. Ta oli vist väga tark ja vist ka anderikas loomult.

Kadari kasvatus oli siin kõrvaline asi. See oli kas õpilasest kaugelt ees või lonkas kaugel taga. Kontakt, kui seda üldse tunnustada, käis kõverate teede kaudu. Sagedasti näis Ka-

teid kaasa? Ma ei tahtnud meeleldi kutsariga tulla. Teie peate minuga kusagile kaasa tulema“.

„Kuhu siis?“ imestas Kadar.

„See on saladus“, vastas õpilane. „Aga ütlen teile seda kohe. Kummarduge natuke madalemale.“

Ja ütleski — sosinal kõrva:

„Ma lähen õmbleja poole ja teie peate ühes tulema. Teil on kindlasti minu jaoks maitset ja teie peate aitama minu kleidi valmis teha. Teie ei või arvatagi, kui raske asi on ennast riidesse panna.“

Merekallas Rannamõisas.

darile, et õpilane midagi ei tea. Ei olnud ka aru saada, kas aine teda huvitas. Kuid siis oli ta äkki imelikke hüppeid teinud, jõudes kaugemale kõigist eelduste poolest tingitud piiridest. Kadari hool võis seista üksnes veel õpilase tähelepanu teritamises ja aine tuumakohtade esiletõstmises.

Nende vahekord toenes sõprusele. Algusest kohe olid nad üheväärilised. Kadar pidi tihti endalt küsima: kumb neist õieti õpilane, kumb õpetaja oli. Tarvilikud olid nad teine teisele kahtlemata. Isegi igatsust võisid nad tunda.

Kord kutsus õpilane Kadari jalutama. Käes mööda rahvarikkaid, taliseid tänavaid ning seistes peaaegu iga nägusama vitriini ees, vaatas neiu talle naervil silmil näkku ja küsis:

„Mis te arvate õige: mispärast palusin ma

Kadar läks tõesti, nii kummaline kui see ka näis ja nii vähe kui oli tal aimu naismoodidest. Kleit tuli esimene selle taoline ning preilil oli asja rahul olla. Kuid õpetajast ning õmbleja juures käimisest oskas ta targu vaikida.

„Eva tütar!“ pidi Kadar muigama.

Siit peale oli Arved Kadari kasvatajakohustus ometi kord selge: olla konsultandiks preili riietumisel. Nad rändasid linna tähtsamates kauplustes, uurisid kõige värskemaid moelehti ning tellisid endale erikirjandust moe ajaloo kohta Adamast kuni uue aja teatri garderoobi küsimusteni. Nende unistuseks oli sõita Pariisi sealsete moemajade algallikatele.

Suvel sõitiski preili väljamaale. Ometi mitte Arved Kadariga, vaid oma rikka ning raskepoolse mammaga, kellele kodumaine suvita-

mine küllalt peen ei paistnud. Taheti näidata neiuks sirguvale tütrele pisut maailma ning olla üldse, nagu eesriina perekond olema peab.

Arved Kadar sai väljamaalt mitu kirja. Neis jutustati ikka tühistest asjakestest, sagedasti neist kõige tühisematest — kahvli langemisest söögilaual, võõrastemaja tapeedist, ninarätiku kadumisest. Ühes kirjas kirjeldati pikalt ning laialt preili uut supelkostüümi. Viimaks saadeti ka pilt — miniatüürne, miniatüürne kiirülesvõtteke, mida oli valmistanud, kasutades pikantset silmapilku, keegi preili väljamaistest austajaist.

Aga sügisel, kui mamma tütreaga tagasi jõudis, nägi Kadar suureks üllatuseks, et tema kasvandik ometi mõnda vaadelnud ja tähele pannud oli, mida kirjade järele sugugi tõeks võtta ei oleks võinud. Ta oli käinud isegi tööliste rongikäikudel ning võtnud osa hirmsatest protestimitingutest, hämmastades ema oma kuulmatu ülalpidamisega. Oli varastanud aega, et jooksta paremates muuseumides ning leida seal paljugi nägemisväärilist. Ka tantsulokaalides oli ta käinud ning sattunud kord õige omapärastesse avantüüridesse.

„Ja kõigest sellest ei kirjutanud te sõnagi...“ usutas Kadar.

„Sellest ei saa ju kirjutada“ arvas neiu kindlasti: „Kui te minule kirjutate, siis tahan ma ometi kuulda teist enesest, mitte kuuvarjutamisest ja Newtonist.“

Nende vahekord tol sügisel kaldus jaheduse poole. Kadar nägi oma kasvandikku ainult söögilauas ja õpetundidel. Tal oli nüüd lõpmata palju askeldamist mingisuguste noorherraodega, kelle hulgast ainult vähesed maja tutvuskonda kuulusid. Peale selle valmistas ta nähtava hooliga küpsuse vastu. Viitis hommikupooled koolis ning töötas pärastlõunal Kadari juhatusel. Klaveri- ning tantsutunnid kestsid omasoodu.

Rõõmsaks jäi ta aga endiselt. Lendas kui tuisk tuppä, ise üleni alles väljasttoodud muljete võlu all.

„Aah, õppisin täna jälle uut tantsu!“ jutustas siis hooga. „Igapäev saab jälle midagi uut. Vaat nii: üks, kaks... üks, kaks. Noh, teie olete ka sarnane karu, et põrmugi ei paendu! Nii, ikka nii; siis jälle — tramm-tamm-tamm...“

Kadarile meeldis see tuisk. Meeldis, kui teda kätt pidi kesk tuba kisti ning tantsima sun-

niti. Meeldis kogu ta õpilase sundimatu sõbralikkus ning lähedus, ta pikk sihvakas kasv, juuste alaline laokilolek ja kärsik rutt liigutustes. Ei kostnud vist sugugi koolmeistrilikult, kui ta kurjustas:

„Väga hea, väga hea, aga öelge, mis te minu tunniks ette olete valmistanud?“

„See nüüd ka mõni tund! Koruta ja nopi logaritme!.. Istuge ja lugege. Ma rehkendan natuke. Pole veel pliiaitsitki kätte saanud, pole veel raamatutki näinud“.

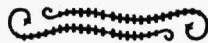
Ja Arved Kadar — soliidsus ning asjalikkus ise — laskuski tooli, vahest ka sohvale, tegi nagu loeks lehte, kuid ei lugenud ometi. Nägi oma kasvandikku kummardamas üle laua. Nägi, kuidas selle peenele, naiselikule otsaesisele kasvasid targad, rahulikud vaod, kuidas too kogu, alles praegu tantsukihkne, pikkamisi vajus mingisse töödistsipliini, mingisse mõtte-tasakaalu, nii omasesse ja sagedasse vist Arved Kadari endagi juures.

Nägi, kuidas neiu kitsas, renessaansi koolist käsi ohjatud närvilikkusega paberil töötas, kuidas istuja tähelepanu tagasi — iseendasse keskendus ja tema näos, alati nii kontrasti- ja meeleolu-rikas, tugevad kulmud mustadena söekriipsudena iseäranis eralduvaiks muutusid.

Arved Kadar silmitses oma kasvandikku meeeldi liialdades, maitses meeeldi keelatud mõnu tollest kaunist koormast seal toolil, mis oli teistel tundidel tema enda tool tema enda laua taga. Ta tundis, et too istuja on kuidagi kaudselt, otsekui vastuküljest päevapildistatuna tema enda taoline, tema enda tunnustamatu teisend, muudkui küpsemise poolest teisest ajast ja sugu poolest teiselt pooluselt. Neil võis olla teine teisele mõnda öelda, milleks sõnad puuduvad.

Kord kui nad kaua nii olid istunud, tõusis Kadar toolilt ja astus laua juure. Neiu tõstis poolehmudes silmad, vaatas nagu arusaamatuses talle otsa ja sirutas miskipärast oma käed. Kadar pigistas ulatatud käsi ning sattus äkilisse ihha neidu suudelda. See aga, otsekui aimas tema tahtmist, punastus kogu olemuselt. Tund lõppes imeliku, piinliku vaikimisega.

Pärast seda ei istunud nad enam kunagi kaua ja neil oli mõlemil asja teine teise vastu tagasihoidlik olla. (Järgneb).

SUGUHAIGUSED JA KOMBLUS.

PROF. A PALDROCK.

Külgehakkavad haigused võivad laiali lagunedes pesadeks koonduda, või kaugemale minnes taudideks muutuda, nagu oli XIV aastajal must surm ja XIX a. koolera, mis 1817. aastal esimest korda oma kodumaalt Bengalist (Indias) lahkudes mitu korda kogu maailma värisema pani. Tõsiselt vaadata tuleb sarlakihai-guse, leetrite, difteriitise ja läkastava kõha peale, mis meil lapsi hävitanud; soetõbi, verine läbijooks ja plekiline soetõbi on tuhandeid inimohvrid nõudnud ja nende koleda tegevuse piiramise ning äravõitmise peale on suured rahasummad tarvis läinud.

Kolumbus tõi meile oma uuesti ülesleit-
tud maalt, Ameerikast, siifilisehai-
guse ühes, mis 15. aastasaja lõpul ja 16.
aastasaja algul üle kogu Euroopa laiali lagunes
ja praegugi veel kohalikuna haigusena edasi
kestab, et vahete vahel siin ehk seal taude sün-
nitada; nii näiteks 1708. aastal Zürichis
ja 19. aastasaja algul Dalmaatsias, Il-
lüürias ja Ungaris. Kui ka korda on läi-
nud siifilistaude lõpetada, ei ole kusagil suude-
tud teda jäädavalt välja tõrjuda ja kus ta kord
peatuupaiga leidnud, et oma hävitamistööd rah-
va üdi kallal korda saata, kestab ta kohaliku
haigusena edasi.

Õieti aru saades, et esimestena nimetatud

taudid ka siis veel hädaohtlikud on, kui nad
kohalikkude haiguste piiridesse sulutud — on
riik ja seltskond nendega väsimatult võitlust
edasi pidanud; kohalikuks saanud suguhaigus-
te vastu jäädakse aga külmaks. Võtke ainult
Lassueuri mineva-aastased arstliku kom-
missjoni aruanded Lausanne'is ja teie näe-
te, et lugu vana viisi enam kesta ei või. Las-
sueur käsitab oma arvusid järgmiselt: 90
prots. kõigist inimestest kuni 40 aasta vanu-
seni on kord tripperihaiged olnud, kusjuures
haigeks jäänute protsent meestel suurem on
kui naistel. Suurtes linnades jääb 10 prots.
kõikidest elanikkudest siifilishaigeks; täiskas-
vanud elanikkudest üle 25 aasta vanuses aga
15%. Pariisis on Vernesi andmete jä-
rele 25% kõigist elanikkudest siifilishaiged; $\frac{1}{5}$
kõigist meeshaigetest on abielumehed, kes hai-
guse väljaspool abielu saanud. Ka Royal
Commission Londonis peab 10% kõi-
gist suurlinnaelanikkudest siifilishaigeks, s. o.
450 tuhat Londonis ja 3 miljoni Inglismaal.
Helveetsias jäi mobilisatsiooni ajal 10%
kõigist sõduritest suguhaigeks. Ühe Ameer-
rika haigemaja 1920. a. aruandes leidub, et
50% naisi on siifilise süütult saanud ja 85% abi-
elus olevatest naistest seda oma meeste käest.
5% on siifilise saanud mittesugulisel teel kül-

Käsmu rand.

gehakkamise läbi; Venemaal aga ja mitmes Balkani riigis tõuseb nende arv kuni 50%.

Gonorrhöa (tripperi) kaashaigused: vastündinute laste silmahaiguste põhjuseks on 70% juures gonorrhöa. Põhja-Ameerika Ühisriikides on kõikide pimedate arvust 25% silmanägemise gonorrhöa läbi kaotanud. Inglismaal on sama arv 24,35%. Helveetsias on 2500 pimedat; neist 12% nägemise selle tõttu kaotanud, et neile sündides gonorrhöa silmadesse külge hakkas. Saksamaal kaotavad nägemise iga aasta 600 isikut gonorrhöa läbi; nende koguarv Saksamaal on 30 tuhat.

Gonorrhöa ja sigimatus: Gonorrhöahaigeks jäämise tagajärjena on 30% juures sigimatus. Kõikidest abieludest on 7% gonorrhöa tagajärjel lasteta. Helveetsias on selle tõttu iga aasta 5000 sündimist vähem kui olla võiks.

Siifilishaigeksjäävus ja surevus: 1914. aastal loeti New-York'is 28% siifilisuhtumist — sellega seisis siifilis külgehakkavate haiguste seas esimesel kohal. Prantsusmaal on 10 aasta jooksul 1½ miljoni inimest siifilise kätte surnud.

Siifilis ja järeltulev sugu: 1917. aastal oli Minnesota riigis Põhja-Ameerikas kõigist surnult sündinud lastest 50% elu kaotanud siifilise tagajärjel. Fournier Pariisis näitab, et surnult sündinud laste juures 28% juhtumistest isa siifilise arvele panna tuleb. Haata uuris Jaapanis raskejalgsed emade verd Wassermanni reaktsiooni abil ja leidis ainult 40% mittesiifilishaigeid. Teiste, s. o. 60% haigete emade juures oli saatus järgmine: surnult ilmale toodud lapsi 28%; elusalt ilmale tulnud lastest surid kahe esimese eluaasta jooksul 42%, nii et kaheaastaseks said kõigist lastest ainult 30%.

Siifilise järelhaigused: 3—5% siifilishaigetest saavad selgrooüdikuivetuse või edeneva halvatus; iga edenevhalvatushaige naise peale tuleb 4 meest arvata; suurlinnas aga iga naise peale 2 meest. 7% kõigist langetöbistest on pärandatud siifilises haiged. 80% tuiksoone sopahaigete juures on siifilishaiguse põhjuseks.

Suguhaiguste läbi tekkinud majanduslised kahjud. Kanton Voud Helveetsias pidi 1918. aastal 40 tuhat franki suguhaigete haigemajades ravitsemise eest maksma. Mobilisatsiooniaeg aga läks Helveetsiale samas suhtes 1½ miljoni franki maksma. Inglismaal maksis suguhaigete ra-

vitsemine riigil 1920. aastal 314 tuhat ja 1921. a. 560 tuhat naelsterlingi. Edeneva halvatus e haigete ravitsemine läks enne sõda Inglismaale iga aasta 2½ miljoni naelsterlingi maksma.

Kui suguhaiguste tähtsust rahaväärtusena kujutada, selle juures arvesse võttes nende läbi tekitatud vähemsissetulekuid ja enamväljaminekuid, leiame, et Preisimaa iga aasta kahju saab: soetõve läbi 8 miljoni marka, suguhaiguste läbi aga 90 miljoni marka. — Kui väheseks kujunevad aga need rahakaotused, kui neid võrrelda viletsusega, mis lahutamata saatjana suguhaigustega käsikäes käivad. Teostatamatud lootused, eluvõimalusest kõrvaletõrjutud isikud, varjatud ja ahastuses valatud pisarad — millele üleantud suguhaigused süüdi — ning oma otstarbe kaotanud abielud!

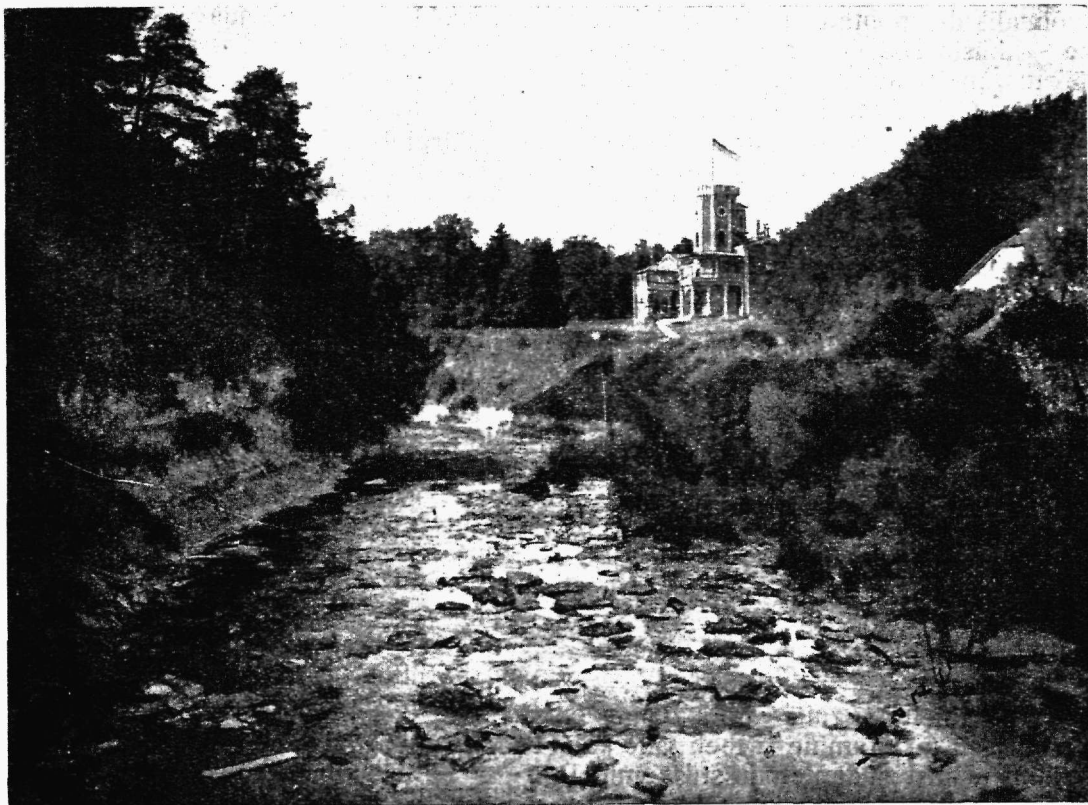
Ei ole enam vaja, arvan ma, siin kohal ligemalt ülaltoodud andmete seletusele asuda, sest et nad ise küllalt selget keelt räägivad ja meid tõsisele järelemõtlemisele manitsevad; vaid jätkame siifilise kohta kõne alguses poolelijäänud seletusi.

15. aastasaja lõpul ja 16. aastasaja algul oli siifilis Euroopas epideemiaks saanud, siis aga vähenes ta märksa ja ei ole enam iial nii laiali lagunenud olnud, nagu ta mainitud epideemia-aastatel oli. Haigust oli tundma õpitud ja ühes sellega leiti kogemusi, kuidas tema eest end kaitsta tuleb. Kõik nähtud suured ja väikesed, kurvad ja haledad, koledad ja tõsised sündmused töid inimestes suure pöördelkombluse poole; hakati oma kirgesid taltsutama ja püüti võimalikult puhtalt abielu astuda. Komblus omas tähtsa osa suguhaiguste vastu võitlemise alal, mispärast mul kohane näib siin ligemalt nende vahekorrast rääkida.

Püüame kõige pealt selgusele jõuda, mida kombluse all mõista tuleks.

Komme on ülespidamisviis, mida igaüks kogukonna liige priitahtlikult täidab. Välise mõju poolest on komme sarnane loomade instinktile; eraldub sellega, et loomade instinkt organismis põhjeneb ja viimasega pärandatakse, kuna komme hingelisse jõusse kuulub ja vaimlisel teel edasi antakse. Mõlemad ühinevad pruugi mõistes ja võiks ehk kommet pidada „üldiseks saanud pruugiks“.

Põhjused üldise kombe järele käia võivad olla hingelised — kartus näiteks teisest lahkumiseva ülespidamise läbi silma paista; või ka välised — ärakaalumine, mida isik seltskonnas kaotab. Kombel puudub kohustav karakter; see eraldab kommet kombe õigusest ja ka kombluseadusest, mis ju igal tegevusel nõuab täpisepealset täitmist

Vabar. Val. päralt olev Joa loss.

—kohusetunde najal. Kombeseadustega kokkukõlas olemine on—komblus. On see kokkukõla ainult väline — on meil tegemist tuima seaduslikkusega; õige komblus nõuab tegutsemist, mis tugeneb kombeseaduse austamisele ja vabatahtlikkusele; omakasu kui ka survemõju jääb kõrvale. Isiku, seltskonna ja rahva kombluspind määratakse selle järele, mis neil komblusnormiks on. Mõtteteadusharu, mille ülesandeks on inimese tahtmist ja tegevust jälgida — sel määral, kuidas teda hindamisele võib võtta, nimetatakse eetikaks.

Nüüd võime suguhaiguste ja kombuse vakerorra lahendamisele asuda.

Sugutung seisab koos loodustungist, hingetungist ja tungist järeltulevat sugu saada, mis loomulikult tundvas isikus ühinevad „erootiliseks“ tungiks.

Suguelu, kuigi loomulikkude tungide sekka kuuluv, on ometi piiratud ja tingitud — ütleb Huberlein —, ning kes tingimusi ja piire tähele ei pane, see patustab looduse ja kombuse vastu. Sarnane arusaamine on maksev abielus kui ka väljaspool seda.

Suguelu on üks osa meie elust ja on, nagu nälgki, alles rahuldamatu looduse tung, mis

palju kahju teeks, kui teda eetika ja tervishoid piirides ei peaks.

Valesti arusaadud eetika on vale arvamisele viinud, et elu lõpuni maitseda, mõnutseda tuleb; samuti on ka liig madalalt arvesse võetud hädaoht, mis suguhaigustes tervishoidlises suhtes peitub.

Eetiline ja tervishoidline ärakaalumine peaks arusaamisele viima, et suguline läbikäimine mitte silmapilkne joobumine pole, vaid tagajärjerikas tegevus. Suguelu küsimuste õpetuses peab mõjule jõudma vastutustunne suguelu alal.

Kas võime kultuurinimestena asuda nende loodusrahvaste seisukohale, kes suguelu tungis näevad võitmatut võimu, tema rahustamises — inimese loomulikkude õigust ja kes seepärast piiramatu sugulist vabadust õigustavad!? Mitmes usuõpetuses leiame eetilise seisukoha, et vaim saagu võitu liha üle, — seisukoha, mis tervishoidlikkusega ühine ja ärakaaluva vastutustundena esineb, kuna kirgline tahtmine kõrvale jääb.

Palju räägitakse praegusel ajal isiku väärtusest. Kas ei seisa selle väärtuse tõstmise tingimistes just esimeses rinnas see, et meie

ise ka võimalikult puhtad ja kõrvalaineteta oleksime — küsib Neumann. Kas ei tõuse meie väärtus, meie oma väärtus ja ka väärtus teiste silmas märksa see läbi, et meie puhtad oleme hinge ja ihu poolest! Need on tervishoidlikud mõtted, mis täiesti kokkukõlas eetiliste põhimõtetega.

Tervishoidlikud ja eetilised vahekorrad suguelus ulatuvad nii kaugemale, et nad inimest täiesti kütkestavad. Tipule jõuavad nad perekonnamoistes, suguvõsa ja rahva kestmisel. Selle ärahindamisega tõuseb ka isiku väärtus — iseenese ees autundmine; sest igal üksikul liikmel on oma väärtus kogukondluses.

Abielus leiame eetilist kui ka tervishoidlikku suguelu põhijoont ja abielu on kaitse suguhaiguste vastu. Kui noorsugu õigel ajal kasvatame abielu selle eetilises ja tervishoidlikes tähtsuses hindama, oleme suure sammu teinud suguhaiguste vastu võitlemiseks, sest et need oma alguse peaaegselt vabaarmastuses leiavad.

Väljaspool abielu suguline läbikäimine on võõra elu kurjasti tarvitamine ja teeb talle kahju. Ta rikub puhast südametunnistust, millele omane määratu tervishoidline tähtsus. Tabavalt ütleb Tolstoi: isiku eetiline seisukoht suguelu küsimustes on mõõduandev tema üldise kõlbluspinna hindamisel.

Prof. Ribbing räägib enese üle valitsemisest kui moraalsest kultuurjõust.

Zola ütleb: Puhas on kõige kõvem.

Kõige karedam enese üle valitsemine ja puhtus, ütleb keegi inglise arst, on kokkukõlas komblusseadustega.

Prof. Gruber'i järele asub tervishoid samadele nõudmistele kui moraal, et igaüks õppima peab oma tungi taltsutama. Sellele, oma tahtmise üle valitsemisele järgneb võimalus suguelu läbi laialilaotatavaid haigusi võita.

Haackel ütleb: tahab inimene korraldatud seltskonnas elada ja mõnu tunda, siis ei tohi ta mitte püüda ainult oma õnne kätte saada, vaid peab katsuma ka õnne seltskonnale, kelle liige ta on, kättesaadavaks teha — ligematele, kes selle majandusliku koosseisu moodustavad. Ta peab arusaamisele jõudma, et nende edu — tema edu on, ja nende kannatus — tema kannatus. Kui meie aga komblust inimsoole tarvitaminevaks tunnistame, siis peab ka kõike, mis inelike on, kombluse vaatekohalt hinnatama ja seletatama. Elu, ainult eetiliselt hinnatud, — on kannatav; ilm, ainult eetiliselt

vaadeldes, — arusaadav; ja isegi kõige alatu- ma rinnas hõõguvad eetiliste püüete sädemed ning ta esineb moraaliliste nõudmistega kui ka mitte enese — siis ometigi teiste heaks.

Järgmiste huvitavate mõtetega esineb R. Eberhardt: Loodusriigile ehitab inimsugu, rännates aegadest läbi — lõpmatuid teid mööda, kultuurriigi, riigi, kus maksavad aated ja võidetud ning vaimuga läbiimbutatud aine ning jõud, energia ja materia. Seepärast on inimesele kõige ülemaks käsuks: enese kultiveerimissund, enese kasvatamine, oma ihade taltsutamine ja tungide üle valitsemine, mis meil loomadega ühised. Loomaderiigi vastandina algab inimesega „uus olemisjärg“ — mõistusriik ja selle riigi ikka parema, vabama, laiema ja ilusama ehituse poole liigub inimsoo arene- mine. Kui meie oma tunge ei taltsuta, saame oma ihade ja kirgede orjaks ja langeme tõsise inimsoo kõrgusest haledasti alla.

Niisugune valitsemine kirgede üle, niisugune kultuur ei kuku meile enesest rüppe, taeva kingitusena, vaid peab kätte võideta ma. on üks meie kasvatuse peaülesannetest kõige pealt nii mõjuda, et komblusjõud kõveneks ja tahtmine enesekasvatamiseks tõuseks.

Juba 1905. aastal esines V. Helpach — Saksamaal nõudmisega, et võrsuvat noorsugu plaanilikult kasvatataks; ka peab ta suguelu- küsimustes seletusi saama, et ta neis saladuslikku jõudu aimama ei hakkaks, mis teda mõnutsemis- ja äraproovimisihale õhutaks. Loodus- tung jääb ikka püsima ja kus hingeline tundelik- kus puudub, ei ole saavutada seletustega midagi. Ainult siis, kui meie lapsed vastutustundest mõnu maitsema hakkavad, kui mõislik mõnu tema elus mitte keelatud viljaks, vaid selle olu- liseks osaks on, kujuneb ka vanade elumaitse- mine uueks — loomulikuks ja kindlaks. — Su- guline läbikäimine on loodustung järeltuleva soo muretsemiseks, ta on abinõu soo alalhoid- miseks; — langeb aga talt see otstarve ära — muutub ta otstarbetuks lõbutsemiseks, mis kombluse hävitab ja meelega inimsoo alalhoid- misabinõu kõrvale jätab. Suguelu kasvatuse tähtsus hakkame iseäranis siis hindama, kui arusaamisele jõuame, et ta kõige lige- mas ühenduses seisab rahva hea käekäiguga. Haigeksjääjad on töövõime- tud; haigus antakse edasi, kusjuures järeltulev sugu teda pärandab, või järeltuleva soo soeta- mine saab võimatuks, mille läbi perekonna kestmine — ja see on rahva hea käekäigu alus- samm — vankuma lööb.

Siifilis on otsekõhene rahva-

Tüübiline maastik Harjumaalt.

majandusline hädasoht, ta on üks peapõhjusest rahvaste kadumises ja rahvatõugude kõdunemises. Ei ainuski seltskonnakiht jää temast puutumata, mispärast ka seltskond kohustatud on end tema eest kaitsma. Suguhaiuste vastu võitlemine ei ole enam vihatud, ta on tõsise harutamise vääriline ja ka koha leid-

nud kõnetoolidel. Loodan isegi, et mitte kaua aega selleks tarvis ei lähe, et tema üle ka kantslitest rääkida sünnis leitakse olevat.

Siin kohal ei või meele tuletamata jätta siifilise truud kaaslast — alkoholi, mis meie kombustundele sügavasti siselõikavalt mõjub. (Järgneb).

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Suudab ta omad laevad pika merisõidu tormidest ja ohtudest tervelt läbi viia? Saavutab ta Prantsuse laevastiku? Kuulub võit temale?

Päevad täis küsimusi, päevad täis piina. Selgusetud olid kõik teated. Ei teatud midagi Prantsuse laevastiku tugevusest ega tema sõidu eesmärgist. Ei teatud ka Nelsoni laevade arvu. Kui ta tugeva vastasega kokku puutub...

Ta ei põgeneks. Kaotust ei elaks ta üle.

Ah, Emma armastas teda sellepärast, et ta oli niisugune. Et ta mitte nii polnud, nagu need külmad arvustajad või poolikud nõrgad mehed, kellega saatus teda seni kokku on lasknud puutuda...

Rahutus kihutas teda ringi. Päiviiti töötas ta metsiku ahnusega, heitis end tuhandetesse

meelelohutustesse. Et uimastuda, et mitte mõtelda. Väsinud kui surnu vedas ta ennast siis hilja voodi. Kargas lühikese uinaku peale jälle püsti. Kitsaste müüride vahel lämbus ta. Värskes õhus pidi ta hingama. Tähti oma pea kohal nägema, mere tasaseid hääli kuulma.

Kas ei puhunud see õhk ta Nelsoni ümber? Ei sädelenud samad tähed ka tema teel? Kas ei tulnud need hääled temalt?

Ta läks rõdule. Ootas kuni päev tõusis. Kõik purpuri ja kulda mässis...

Nagu tol korral, kui Nelson valgusest üle tulvatud, ääretusesse kaugusesse kadus...

Viis aastat oli sest juba mööda...

Ühel hommikul avanes Emmale nägemus. Sealpool Kap Misenot tõusis laev. Vehklevatest õistest varjudest. Üleujutatud looklevast

valgusest. Tulisamba sarnasena seisis ta sinistel voogudel.

„Agamemnon“?

Emma naeratas iseenda ette. Tormides ja lahingutest oli „Agamemnon“ juba ammu hukkunud. Siiski sööstis ta pikksilma tooma.

Kui ta tagasi jõudis, olid hommikused uduloorid haihtunud. Selgelt nägi ta laeva, kuis see noolekiirusega üle merivoogude liugles Neapeli lähedale. Tema järel seisis liikumatu merikõrgusel pikas väljatõmmatud joones suur laevastik.

Toulonist?

Hirm läbistas Emmat. Kas Nelson oma vastast ei näinud? Oli ta löödud? Surnud?

Värisedes jooksis ta maija ja äratas sir Villiami. Kui ta ühes temaga jälle rõdule astus, kostis Sankt-Elmo kindluselt suurtükipauk. Ühtaega ruttas sadamakomandandi lootsik arseenalist lahtisele merele.

Võõra laeva lael välgatas midagi. Mürisades veeres tervitus Neapeli poole. Kindluse nõuetele alludes, näitas ta oma lippu. Valge Sankt Georgi rist sinisel põhjal...

„Nelson!“ karjatas Emma. „Nelson! Nelson!“

Ta sööstis rõdu äärel, kummardus üle võre, vaatles tarretanult laeva. Hakkas siis hõiskavalt naerma.

Ta oli seal, ta oli seal! Kuis ta teda armastas! Kuis ta teda armastas!

Siis aga tundis ta sir Villiami kätt omal käsi varrel. Kohtas tema haruldaset puurivaid silmi. Kohkus. Kahvatus.

* *

See ei olnud aga Nelson, kes tund hiljem tema ees seisis. Nelson oli „Vanguard“ile jäänud, oma laevastiku juure, mida ta ei tohtinud maha jätta. Kapten Troubridge tõi temalt tervitusi sõpradele ja palus vahemeheks olla nende ja Neapeli valitsuse vahel.

Tormist teelt kaugele löödud, oli Nelson Prantsuse laevastiku mööda lasknud minna. Selle eest aga ühe võidetud laeva kaptenilt kuulnud, et Buonaparte mitte Neapeli vastu ei läinud, vaid Egiptusesse. Eesmärk oli selgesti näha: Niilimaa võitmine, revolutsiooni teostamine Türgimaal, Inglismaa lahutamine Väiksest Aasiast, Indiale ähvardus.

Silmapiilk oli Nelson oma ülesanded mõistnud. Hukkugu kogu tema laevastik, langegu tema elu, — kuid Prantsuse laevastik pidi hävitatud saama!

See aga aerutas juba kaugel oma eesmärgile lähemale. Kuna tema...

Torm oli tema laevadele suuri kahjusid teinud, „Vanguard“ näiteks oli kõik mastid kaotanud. Ja mis kõige hullem, Nelsoni neli kõige väledamat fregatti olid hukkunud. Nagu ratsanik ilma hobuseta oli ta, võimetu äkilise pealetungimise eest end kaitsma. Tagasipööramine Gibraltari, kahjude parandamine ja uue moonaga varustamine ei aidanud. Enne kui Nelson jõuaks välja sõita, oleks Buonaparte Egiptuses maabunud, Prantsuse laevastik puutumata Touloni tagasi jõudnud. Et seal meie ettevõtet hävitada.

Inglismaa terve tulevik oli kaalu peal. Sellega Nelsoni au. Igavene häbi tabaks teda, kui ta seda püha kohustust ei täidaks.

Oli olemas üksainus pääsetee. Neapel pidi aitama. Pidi Nelsonile sadama avama, kus ta võiks oma laevad parandada.

Silmapiilk pidi see sündima. Iga raisatud tund oli kaotatud lahing...

Üleni kahvatu oli Emma Troubridge'i sõnu kuulatanud. Kogu oma raskusega lasus hädaoht tema peal, mis Nelsoni, Inglismaad ja kõiki ähvardas.

Ka sir Villiam mõistis silmapilgu suurust. Kui tema vahetalitus ei aidanud, pidi ta siit lahkuma. Aga mida Nelson nõudis, oli võimatu. Neapel oli Prantsusmaale kohustanud oma sadamaid sõdivatele riikidele sulema. Kui ta Nelsoni sisse laseks, murraks ta seeläbi lepingu ja annaks Prantsusmaale põhjust sõda alustada. Ja juba seisiski Prantsuse sõjavägi piiri ääres, valmis iga silmapilk sisse tungima. Itaalia, Inglismaa, Prantsusmaa, — ja, kogu ilma saatus oleneb nende tundide otsustamisest...

Meeltheites küsis ta Emmalt nõu. See vaatles vihaga tema kõikumist. Mida Nelson tahtis, pidi sündima. Ja Nelson ootas. Kuna siin aega surnuks löödi. Kell viis oli Troubridge tulnud, nüüd oli kell juba kuus. Acton pidi jalamaid riiginõukogu kokku kutsuma.

Nad sõitsid Actoni juure.

Käskjalad ruttasid ministrite juure. Lõpuks oli riiginõukogu kuninglikus lossis kell seitse koos. Algasid nõupidamised.

Emma istus ühes nurgas, kuulas pealt. Arvamiste võitlus kaalus kord ühele, kord teisele poole. Igaüks tegi ettepanekuid, mida teised jälle kohe kõrvale heitsid. Ainult selles oldi ühel nõul, et kuningat mitte mängu kiskuda. Kuninga ei annaks ennast Ferdinand ohtude kätte. Oldi rõõmus, et ta veel magas, ja teda keegi tema kõva käsu peale äratada ei tohtinud.

Ka Maria Carolina pidi eemale jääma. Kuumavereline sunniks vägivallale, kuna siin ainult kavalus aitaks.

See kavalus. . .

Acton leidis ta. Syrakus'i sadama komandandile pidi käsukiri saama valmistatud, mis nõnda oleks kokku seatud, et ta selles salaja Nelsonile abiandmiseks kuninga käsu leiaks. Kuid laused pidid tumedad olema, ennast mitmetpidi mõista laskma. Nõudis siis Prantsusmaa vastutust rahulepingu rikkumise eest, pidi süü komandandi peale langema. Mis maksis siin ühe inimese elu, kui terve Euroopa hea käekäik mängul seisis!

Kõik hääletasid poolt. Hakkasid teksti kokku seadma. Iga sõna sai keeratud, pööratud, kaalutud. Suure, roheline kaleviga kaetud laua üle kummardusid kogu rahva valitsejad, päid pannes hirmunud nägudega, hauduvate tagamõtetega, ning plaanitsesid süütu äraandmist. Kardatena tungisid nende hääled Emma kõrvu.

Kuis iletas see teda! Ja kes teadis, kas sadamakomandant sest kahemõttelisest käsust aru ei saa? Siis oleks kõik kadunud. . .

Metsik viha tärkas temas nende alatute meeste vastu, nende hädaldava hirmu ja kavala sõnavassingu vastu. Ja nagu joovastus valdas teda tahtmine ise teole hakata.

Tasakesi tõusis ta üles, lahkus toast. . .

Kolmesteistkümmes peatükk.

Emma leidis kuninganna voodis istuvat paaberite keskel, mis olid paisatud vaibale, päitsis olevale lauale ja põrandale.

Silmapiilk mõistis Maria Carolina, et midagi tähtsat on sündinud.

„Nelsonilt teated?“ hüüdis ta Emmale vastu. „Ruttu, ära piina mind pika eelkõnega! Ütle mulle kõik!“

Emma astus temale lähemale. Sumbutas oma häält.

„Nelson on siin!“

Surnukahvatult kargas Maria Carolina püsti.

„Siin?“ kordas ta kogeledes. „Tema. . . on löödud, eks? Sest kuidas. . . suurtükid müriseksid, kellad heliseksid. . .“

„Ta pole löödud, majesteet! Aga kui teie oma ministrid toimida lasete, kui teie ise asjast kinni ei haara, ei võida ta kunagi!“

Lendlevates sõnades jutustas ta temale kõik. Pinevil kuulatas teda kuninganna. Omas ärrituses oli ta voodist välja karanud, jooksis omas pikas öökleidis edasi-tagasi.

„Mida võin mina teha?“ hüüdis ta, kui Emma lõpetanud. „Ministritel on õigus. See võib meie trooni maksta, kui me lepingu murrame!“

Emma noogutas pead.

„Ja kui teie seda peate, ei maksa see teile rõhkem. Juba on Maria Antoinette'i mõrtsu-

kad Roomas. Peab Nelson laskma nende laevastiku Touloni tagasi minna, siis ähvardavad nad Sitsiiliat, teie majesteedi viimast varjupaika. Kogu Itaalia muutub Prantsusmaa armust vabariigiks. Arvate, et selles vabariigis siis veel Bourbonidele ruumi leidub?“

Ta vaatas karmilt Maria Carolinale otsa. „Kõige rohkem vast mõnele hauale. Nagu üks austrialanna templist Pariisi sammus, et oma pea guillotini noa alla panna, nõnda avanevad Neapeli Vikaria väravad teise austrialanna ees. . .“

„Lõpetage mylady!“ karjus Maria Carolina, käsi silme ette lüües. „Mis teie enesele lubate!“

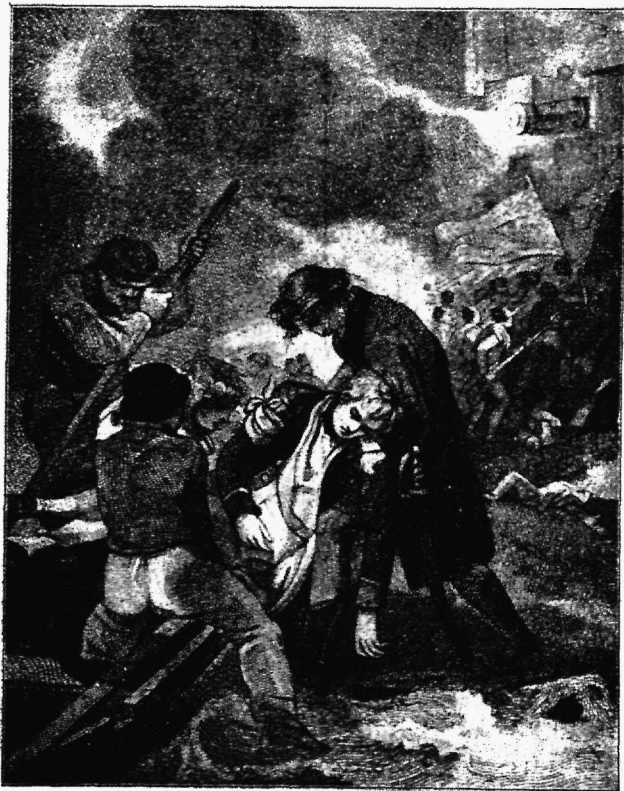
Emma kummardus külmalt.

„Ma ütlen tõtt, majesteet. Või vähemalt, mis ma tõeks pean!“

Kuninganna ajas enese sirgu.

„Arvate, et enese eest kardan? Ma kardan ainult laste saatuse eest. Minu enda pärast. . . minu õde on näidanud, et Maria Theresia tütreid surra oskavad. — Kuid asja juure! Mida soovitakse minult?“

„Ministrid kardavad teid Inglismaa ja Nel-

Nelson lahingus Teneriffa juures 24.—25. juul. 1797.

Nelsoni, kes käest raskesti haavatud, päästab leitnant Josiah Nisbet, ta kasupoeg.

soni saatusega valgustada.“ vastas Emma ki-beda pilkega. „Mina aga arvan Neapeli kunin-gannat paremini tundvat. Üks Maria Caroli-na ei suuda sõpra hädasse jätta, keda ta ise appi kutsus. Ma palun teie majesteeti valitsust käskida, et see Nelsonile Sitsiilia sadamaid avaks!“

Leegitsevail silmil vaatas ta Maria Caroli-nale näkku ning näitas kirjutuslaua poole. Ja nagu pealesunnituid võimule alludes, istus ku-ninganna sinna ning hakkas kirjutama, sõnu ta-sakesi välja rääkides.

„Käsk Sitsiilia sadamakomandandile, ad-miral Nelsoni laevastikku sõbralikult vastu võt-ta, veega ja toiduainetega varustada, laeva pa-randustes ja muudes tarvilikkudes asjades toe-tust anda“. Ta tahtis alla kirutada. Äkki vis-kas ta aga sule ära, kortsutas paberi kokku, kargas püsti. „Ma ei või! Mitte ainult minu, vaid ka minu laste ja kogu rahva saatus oleneb sellest. Ärge kõnelege mulle midagi mu kohus-tustest Inglismaa vastu! Kuningatel pole sage-dasti õigust oma sõna pidada. Ärge mind enam sundige, mylady. See on võimatu!“

Ta tegi jumalagajätva käeliigutuse. Kuid Emma ei läinud. Ta istus Maria Carolina ko-hale kirjutuslaua taha ja võttis puhta paberi.

„Aeg nõuab! Kas ei oleks teie majesteet nii lahke ja loeks kohe, mis ma kirjutan?“ Ja kuna kuninganna imestuses üle tema õla vaa-tas, jätkas Emma. „Mina, Emma lady Hamilton, tunnistan, et ma eile 17. juulil 1798. aastal Ing-lise admiraalile mr. Horatio Nelsonile käsukir-ja andsin, mis oli määratud Sitsiilia valitsusele, et see temale oma kuningriigi sadamaid avaks. Selle käsu olen ise kokku seadnud ja Maria Carolina võltsitud allkirjaga varustanud. Kõike seda olen teinud oma enda algatusel, ilma et Maria Carolina admiraal Nelson või keegi muu isik sellest midagi oleks teadnud. Armastusest oma isamaa vastu, vihkamisest Prantsusmaa vastu“.

„See... see...? Tead sa, mis sa teed?“

Rahulikult noogutas Emma pead.

„Ma tean seda, majesteet. Pakun teile oma nea. Ma leian oma teguviisi ausama olevat, kui teie ministrite oma, kes süütut inimest hu-katusele tahavad saata. Sel päeval, mil Nel-son võidetakse ja Prantsusmaa teilt süüd-last nõuab, näidake temale see tunnistus ja andke mind välja. Teie majesteet võib kindel olla, et lady Hamilton samuti surra mõistab, kui Maria Theresia tütre.“ Ja jällegi paberi üle kummardudes lisas ta kuunäeva ja allkirja. „Neanel, 18. juunil 1788, Emma Hamilton.“

„Mispärast homme kuunäev?“ küsis kunin-ganna imestanult. „Mispärast nõnda?“

Emma naeratas.

„See oleks ustavam. 17. juunil olen ma esi-meses ärrituses Nelsoni teate üle dokumenti võltsinud. Järgmisel ööl jõudsin oma teo üle selgusele. Südametunnistus hakkas piinama. Päev peale selle 18. tunnistasin süü üles. Täis ärritust ja viha nõudsite minult kirjaliku tun-nistuse ja saatsite minu ära oma lähedusest. Ja, majesteet, see saab küll tarvilik olema, et teie mind põlgama hakkaksite, vähemalt nii-kauaks, kuni Nelson Prantsusmaa laevastiku on hävitanud!“

Uurides vaatas Maria Carolina talle silmi.

„Sa usud temasse?“

„Ja, ma usun temasse, majesteet!“

„Nii kindlasti, et sa valmis oled oma usu eest surema? Armastad sa teda, Emma? Ar-mastad sa teda?“

Emma nägu tarretus ja kahvatus. Uhkelt vastas ta kuninganna pilgule.

„Ma armastan teda!“

Ka Maria Carolina kahvatus. Äkki pööras ta ümber. Käis raskelt hingates edasi-tagasi. Siis silitas ta kortsunud paberi ja kirjutas alla. Ulatas selle Emmale, temale otsa vaatamata.

„Võtke! Teie Nelsonile!“ ütles ta piinatud, peaaegu pilkavalt kõlaval toonil. „Muidugi teadustate temale, mis teie tema eest olete teinud...“

Kibe naeratus mängles Emma huultel, kui ta paberi võttis.

„Kunagi ei tohi ta seda teada saada. Kuna-gi ei kasutaks ta teadlikult petmist. Tema tä-nu kuulub ainuüksi teie majesteedile“.

Emma kummardus sügavalt ja pööras ukse poole. Kuid kuninganna tuli talle järele, ula-tas tunnistuse.

„Võtke ka see, mylady! Ka Maria Caro-lina ei salli pettusi!“

Ta tahtis paberi temale kätte toppida. Aga kui Emma selle tagasi lükkas, hakkas ta kramp-likult nutma, kaelustas Emmat, kattes tema näo üleni suudlustega.

Kaastunne valdas Emmat. Ta nägi vanal-dase naise südant. Kuninganna oli Maria Ca-rolina ja kadestas oma võistlejat ohvri pärast, mis see oma armsama heaks tuua tahtis. Ka-destas teda, armastas teda ühteagu selle eest...

Kui Emma läks, puudutas tema jalg põran-dal lamavat paberit. Ta tõstis selle üles, pani lauale. Vaikides lasi Maria Carolina seda süin-dida...

* * *

Istangsaalis oli Acton kahemõistelist teksti lõpetanud, kuninga nimel alla kirjutatud ja an-dis ta parajasti Troubridge'i kätte, kui Emma tagasi tuli: Keegi ei olnud tema äraolekut mär-

ganud. Kiirelt tahtis kapten lahkuda, tema aga palus teda pisut oodata. Tervitust Nelsonile tahtis ta kaasa anda, paar rida...

Ruttu istus ta ühe kõrvalise laua taha ja kirjutas.

„Kallis Sir!

Saadan Teile väikese kirjakese, mida sel silmapilgul kuninganna käest sain. Suudelge ja saatke mulle see kohe tagasi, sest et ma kohustatud olen seda mitte võõrastesse kättesse laskma.

Ikka teie
Emma.“

Salaja lükkas ta Maria Carolina käsikirja oma sedelisse, pitseeris selle kinni ja ulatas Troubridge'ile. Ruttu läks ta ära. Kergendatult hingas Emma. See oli sündinud...

Emma sõitis sir Villiamiga koju tagasi. Enesti, sõnavõitluse ägeduses näisid talle raskused kõrvale heidetud olevat. Nüüd aga rahulikumaks saades hakkas ta uuesti kahtlema. Kui sadamakomandant ettevaatlik oli, Actoni allkirja peale midagi ei julgenud ette võtta...

Ta tahtis tagasi pöörata ja uuesti nõu pi-

dada. Siis jutustas temale Emma kõik. Võitlusest kuningannaga ja lõpulikust võidust. Ainult hinnast vaikis ta. Ka sir Villiam ei tohtinud tõtt teada saada. Saabuks katastroof, siis oleks temal võimalik Maria Carolinat välja anda, et Emmat päästa.

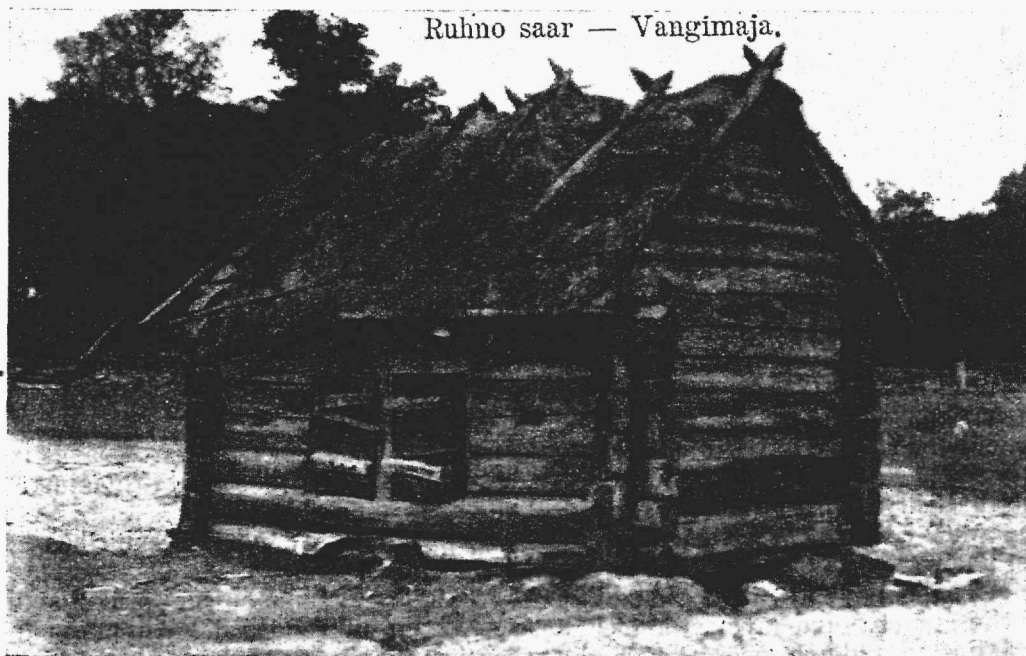
Sir Villiam oli esiti üllatusest sõnatu. Langes siis üleliigsetesse kiiduavaldustesse. Emmale, kuningannale. Lõpuks muutus aga vaimustus peidetud vihasse, mis kõiksugustes järeilmõtlemistes avaldus.

Emma poleks tohtinud tema selja taga toimida. Kas ei võiks siis arvata, et tal hoovis mõju pole, et ta loid on? Ka temalt oleks pidanud Troubridge kirja Nelsonile ühes võtma, milles tema kui inglise saadik oma naise sammu heaks kiitis.

Emma kuulatas teda salajase naeratusega. Halp oli ta, vihastas et ta Nelsoni ees seda teenet omaks ei võinud pidada.

Väliselt näis Emma kohkunud, palus andeks oma mõtlematust. Kuid viga võidi veel parandada. Kui sir Villiam kohe kirjutaks ja kirja mr. Clarke'iga Nelsonile saadaks. Üks neist kiirsõitjatest purjekatest, mis alati sadamas valmis, jõuaks veel Troubridge'ile järele...

See mõte meeldis sir Villiamile.

Ruhno saar — Vangimaja.

Vangimaja Ruhno saarel.

KIRJANDUS.

JAAK KÄRNERI ROMAAN „INIMENE ILMA ELULOOTA.“

Jaan Kärner, kes tuntud kauemat aega subjektiivsete-intiimsete luuletuste autorina, on viimasel ajal siirdunud oma kirjanduslise tegevusega tuntavalt proosasse. Paar aastat tagasi ilmus talt novell „Kõigest tugevam“, mis igapidi algaja puudusi osutas, möödunud aasta kirjandust rikastas ta satiirilise näidendiga „Ainus idealist“ ning tänavu on müügile ilmunud ta romaan „Inimene ilma eluloota.“ Viimased teosed näitavad kirjaniku järkjärgulist kodunemist ja arenemist nii sisulistes kui ka kompositsioonilistes võimetes. Ideeliselt sarnanevad nad üksteisele ning annavad tunnistust autori hinges käärivast ilmavaatest. See räägib inimlikust armutust egoismist, mis igalpool võidupüha peab. „Ei ole piiri inimlikul egoismil! Inimese mõistus on ainult vahend tema looma-instinktide rahuldamiseks. Ei ole sidet mehe ja naise vahel, ei saagi olla. Iga inimene elab ainult enesele, armastada tähendab talle sedasama, mis vargale omandada võõrast vara...“ Nii kõneleb Kärneri äsja ilmunud romaani meestegelane Enn Rehal, kes armastuse palangust suurte pettumustega välja tuleb. Sama ilmavaadet kuulutab „Ainsa idealisti“ tegelane, „egoismi apostel“ Kajak, pettudes altruismist ja sotsialismist. See iseloomulik sapine joon on isegi Kärneri vastsemaile luuletusile omane. See annab ta teostele omapärase ideaalse tähenduse, kuid kipub ka kohati puuduliku käsitusviisi tõttu nende kunstilist väärtust kahandama.

Mis puutub Kärneri romaani ainesse, siis on see tavalik armastusaine, nagu on seni käsitlenud Fr. Tuglas, Richard Roht, Milli Mallikas j. t., Kärneri poolt elustatud omapärase perspektiivi läbi.

See on kujutus ühe naise rahuldamatust armastuskirest, mille ainsaks rahuldajaks osutub surm. Kujutus, et naised ei saa leppida ühe armastuse, ühe mehega, nad tüdinevad pea sellest ühest ja seni ihaldatust ja igatsevad uue järele. Nad vajavad vaheldust ja muudatust.

Selle idee kehastajaks on võetud noor, vaevalt naiselikkudele instinktidele ärganud, naisüliõpilane Aino Kallisto. Ta saavutab esimesi elamusi ühelt ungarlaselt, kes temast pea loobub, siis tutvuneb luuletaja ja unistaja Enn Rehalaga, kelles näeb oma armastus-ideaali kehastumist. Ent ta tüdineb pea Rehalastki, sest tunneb temaga edaspidises üheskoos elus oma vabadusinstinktide kitsendust. Nende va-

hekorrad jahenevad, andes ruumi targutavaile, olukorda selgitavaile harutusile, sest „seletused tulevad ikka siis, kui armastus hävinema hakkab.“ Ei taha siin nende vahekorra jahe- nemise peale lähemat pilku heita, mis pikki seletusi vajaks, vaid nimetame, et Ainol on veel suhteid leitnant Kivimäega, kes tema saatuses siiski mööduva ja väikese tähenduse omab. Ta saatuse määrajaks saab lõpulikult haigus, mis põhjendub Aino nõrgale organis- mile ja külmetusile kohtamistel. Haiguse traagikaga ja keha jõuetuks jäämisega käivad kä- sikäes Aino illusioonid elust ja armastusest. Nii siis kehastub siin tuntud filosoofia: „Armastajad kannavad ikka eneses surma mõtet.“ Teos algab armastuse akkordidega ning lõpeb surma võimsa agooniaga.

„Inimene ilma eluloota“ on ideerikas raamat. Kuid selle kõrval ei jää tahaplaanile ka tundmused, mis tekivad romaani intiimsemad ja ahastuslikke lehekülgi lugedes. Intiimsus, kodusus ja subjektiivsete elamuste võltsimatu edasiand on Kärneri toodangu üheks olulise- maks tunnuseks. Lugedes kas või detailse- maid kirjeldusi või hingeelu paljastusi, tunneme selle taga kord tuksunud olevat inimese sund- likku hinge. Ei saa ainult heast fantaasiast tekkida kirjeldatavate asjade detailne tund- mine ja nendega kooselamine. Mitte asjata ei lausuta romaani 91. leheküljel: „Igale inime- sele on tõde ainult see, mis ta ise kannatuste ja kaotuste hingega on omandanud.“ Ehk mõni lehekülg edasi: „Nagu rauale on tarvis sulat- tavat ääsituld, et seda vastseks saaduseks võidaks taguda, nii peab inimese südagi kan- natuste tules ümber põlema.“

Nii siis kannatuste ja elamuste läbi on võid- dud sarnastele tõekspidamistele tulla: „Tun- nen ükskord suurt ja valusat tõtt, et kaks inim- hinga üksteist kunagi täiesti ei mõista, et kaks inimlikku egoismi ka n. n. õnnelikus ühenduses kaht eri sihti taotlevad.“ Ehk: „Üteldagu, mis tahes, ei ole armastust ilma lihase kireta, ei ole n. n. puhast ja süütut armastust.“ Nii siis altruismi eitamine.

Ei või salata, et aforismirikas tegelaste kõne nende iseloomudele liig targutava ja pa- berliku maigu annab, ent psühholoogiliselt on see ometi põhjendatud. Ainult epiloog oma sentimentalismi ja egoismiga on vaevalt usu- tav ning seega üldse nõrgem koht teoses. Tun- dub segavana varem kuulduga.

Peaaegu ülearu rohkesti on pühendatud romaanis ruumi seisukoha võtmistele ja muutmistele, mis kipuvad vägisi sirgjoonelisusele ja huvitavusele pretendeeruvat sündmustikku tumestama.

Kärneri õige abstraktset jutustusviisi elustab see, et ta laseb tegelasil lugejate silmi ees tegutseda, s. t., ta kujutab neid, aga mitte ei kirjelda.

Kärner on realist. Tema jutustus on asjalik ja tabav, enam kuiv kui värvi- ja pildirikas Seda ilustab veidi uus romantiline võrdlus ja

ilustus. Tas on palju meie vanarealistide miljöö- ja situatsioonikirjeldajat. Ka inimene välimuselt leiab tähelepanu. Uus-romantikerid impressionistid j. t. loobusid inimese välimuse kirjeldusest ja see aitas tuntavalt kaasa tegelaste siluettideks muutumisele. Kõnesoleva romaaniga püüab Kärner unustusse jäänud traditsioone elustada. Ja võib öelda, et see kaunis tajutavalt, vastuvõetavalt sünnib.

Kärneri „Inimene ilma eluloota'ga“ on meie kirjandus rikastunud sügavalt tuntud individuaaliliku romaani võrra. Arni Raudoja.

TEATRIKIRI.

MANFRED KYBERI järel. Tõlkinud K. P.

Armas Emil! Ma kuulun nüüd juba paar kuud heasse seltskonda ja sul pole aimugi, kui sageli ma end juba olen pesnud ja kui pingutav kogu see asi üldse on. Sa sõidad alati omas autos ümber ja sahkerdad ja võid hästi süüa ja juua, aga mina olen vaheajal daamiks õppinud ja see on raske töö. Sagedane riietamine ja kalliskivide külge riputamine pole nii paha, see läheb päris ruttu, aga sul peab ka haridus olema ja ma olen nüüd haridust saanud, sest ma algusest peale hakkaja olen olnud. Kõige rohkem haridust saad sa teatris, sest see on üks haridusasutus, ütlevad inimesed. See pidavat ka moraalne asutus olema, kirjutavad nad ajalehtedes, aga ma ei tea, mis asutus see õige on, ja kunstiasutus pidavat ta ka olema, sest et kunst ja haridus täiesti üks on ja ma tunnen nüüd mõlemid, kunsti ja haridust, korraga ja sa peaksid mind ainult kõnelemas kuulma. Sa tunned teatrit ainult väljast ja tead, et see üks ehitus on paljude ustega ja samastega ees. Mina tunnen teatert seest poolt ja võin sulle kõik öelda, kuidas see on. Kassa juures on üks naisterahvas kivist, kus peal seisab Melpomene, ma kirjutasin nime ära, ma tahan oma tüdart nii nimetada, sest et ühe graatsia või muusi nimi nii oli, ütles Guste. Mõlemad on midagi väga peent, millest juba kaua aega mööda on, ütleb Guste, ja sellepärast pannaksegi see isik teatri, kuna seal ka palju niisugust on, mis ammu olnud ja mida enam olemas pole. Kino sa tead, aga teater on midagi hoopis muud. Kinos on kõik pime, sa võid näha, mis seal lahti on. Teatris võid sa ka näha, aga seal on vahepeal valge ja peaasi on, et sind nähtaks. See tähendab, sind parem küll ei nähtaks, sest iludus pole sinu kõva külg, aga mina ja minusugused, neid peab nähtama, kus maksab. Sellepärast pead sa

teatri jaoks ülevalt poolt pesema ja ka küüsi puhastama, mida sa kinos teha ei tarvitse. Selle eest aga saad sa teatris haridust, nii siis võib juba midagi ohverdada. Kui looz on, siis ei tarvitse end mitte nii pesta, nagu parketi jaoks, aga küüsi peab ikka puhastama, sest on suurtsugune panna käed võrele, juba sellepärast, et sõrmuseid nähtaks, mis nii palju raha maksavad, ja inimesed näevad, et seda ka on. Sa tead nüüd, mis vahe on kino ja teatri vahel. Aga on olemas kahtemoodi teatrit, ooper ja näidend, ja siis tahan ma sulle ka vähe öelda. Ooperis võid valjusti kõnelda kogu aja, sest tehakse muusikat, aga näidendis pead sa vagune olema, muidu sisistavad inimesed, miks, — seda ma ei tea. Ooperis võid paremini magada, aga näidendis omad rohkem haridust, sellepärast olen ma rohkem näidendil käinud. See on peenem. Selle eest on aga ooper jälle peenem, sest et ta kallim on. Aga mina olen hariduse poolt. Ooperis saan ma ka vähem aru, sest kõik on segane. Näidendis on ka segane, aga mitte nii väga ja vahel saad mõnest sõnast aru, mida sa suurepäraselt seltskonnas võid öelda, ja kõik näevad, et sul haridust on. Ma olin korra ka ooperis, kus päris kena oli ja üks nikeldatud inimene oli seal kunstlise haniga, kes teda kaldale ujutas ja see inimene keelas ära, et mitte ei küsitaks, kes ta on, mis mulle ka täiesti ükskõik oli. Aga tema naine küsis ja seal tuli kunstlik hani tagasi ja ujus temaga ära. Sarnaseid tükke kirjutavad mehed, sest nad ei taha, et neilt küsitaks, kust nad tulevad, see on alatus ja ma ei lähe enam sinna. Peaksid sa ainult korra katsuma, Emil, mulle mitte öelda, kust sa tuled, seal võiksid sa midagi üle elada ja kui sa ka kahekümne loomuliku haniga tuleksid. Sest sa oled rikas mees ja ei

tarvitse kunstlike hantide abi, nagu teater, kus pole enam raha loomulikkude hantide jaoks. Kõike muud ooperist sa ei mõista, sest et see on muusika, aga, võib olla, teeb see sulle nalja, kuna sa ise ka ometi kord pasunat puhusid. Hoopis naljata on see ooper, kus üks „sick“ naine mäes café chantant'i on avanud ja üks mees, nimega Tannhäuser — tunned sa seda firmat? — ei taha tema juure jääda, sest et ta upsakas on ja mõtleb mujal parema olevat. Ta läheb Rooma, mis igatahes mõni hotell on, aga ta tuleb jälle tagasi, sest et seal sugugi nii hea polnud nagu ilusa isiku café chantant'is ja vahepeal maetakse keegi igavdaam, kes palju laulnud. See polnud mulle aga mitte nii selge nagu see nikeldatud inimene. Ma tean ainult, et sina, Emil, oleksid jäänud kohviku. — Nii siis, haridus see ei ole, aga näidendis on haridus. Kui midagi mängitakse, mis enam tõsi pole, siis on see klassiline ja kui inimesed niisugused välja näevad nagu tänaval, on see modern, siis on see väga sarnane nagu kinos, aga vaesem ja kõik palju aeglasem. Sa ei saa pilti ka mitte tagasi pöörata, nagu kinos, sest et see mitte lõuendisein, vaid inimesed on. Ja vaatan palju klassilist, sest et see kuulub haridusesse. Ja ma tunnen juba hulga luuletajaid, kes nüüd modernid on, Goethe, Shakespeare, Schiller jne. Goethe ajal plaksutati palju ja ma mõtlesin kindlasti, et ta välja tuleb, sest tahaksin häämeelega näha, kuidas üks luuletaja välja näeb, aga ta ei tulnud ja vististi oli ta mõnes teises linnas, sest inimesed ütlesid, seda tükki mängitavat kusagil mujal ka. Tüki nimi oli „Faust“ ja ma arvasin, et selles tuleb midagi boksimisest ette, kuid polnud midagi. See oli üldse hoopis teisiti ja pärast läheb Gretekene hulluks ja asi lõpeb üldse labaselt ja ma leiän, sarnaseid tükke ei peaks ette kantama, mis inimesel tuju rikuvad. Ma ei saa ka Gretest aru. Kui ta seda nagu mina oleks teinud, poleks ta hulluks läinud, vaid istuks briljantidega ja poleeritud küüntega loozis. Kui ollakse haritud, siis peab kõige pealt „Hamlet'i“ näinud olema, ütleb Guste. See on üks haige noor inimene mustas trikoos, kellel käsi hästi ei käi. Tema papa pole ka veel päris surnud ja ilmub talle väga hirmuäratavalt ja väga halva ilmaga. Ma armastan väga õudust teatris ja paha ilma oskavad nad ka peenelt teha, aga ma ei saa aru, kuidas haige inimene õhukeses trikoos-ei külmeta selle juures, aga ehk on seest vooderdatud ja siis on tal väga peened koivad. Sina ei võiks „Hamlet'i“ sugugi mängida, Emil, sest sinu kuju on rohkem neljanurgeline. Ma ei tea, mis Hamletil viga on. Guste ütleb, tal

olevat mõttevaesus, sest Guste on seda tükki juba paaril korral näinud, sest ta on aboneeritud ja käib alati teatris, kui tal pahur tuju, ja ta ütles mulle midagi ka graatsia Melpomenest. Ma arvan, graatsia on mõni Greeka naiskelner, sest kõik, mis marmor on, on Greeka ja kõike, kel midagi seljas pole, nimetatakse Veenuseks. Aga sel on midagi seljas ja sellepärast pole ta kellegi Veenus. Üks Veenus vibuga seisab väljas pargis teatri ees. Ma ei tea, mis haigus on mõttevaesus, aga sul pole teda olnud, Emil, muidu oleksid midagi öelnud, sest sa ütled ometi alati, kui sul ainult päävalu on ja sa kümlit pead jooma. See peab koguni uus haigus olema, sest see on kindlasti hoopis modern tükk, sellepärast et see on uus teater ja see ei anna vanu asju, mida juba tuntakse. Hamlet peab keskpaigas suure kõne, mis väga kuulsaks on saanud, ütleb Guste. Ta küsib selles, kas see tema oma või mitte tema oma on, aga ta ei ütle, kellele see lõpulikult kuulub. Hiljemini joovad kõik veini, see pole neile kasuks ja nad lähevad mõõkadega üksteisele kallale ja enne seda maeti üks nais-terahvas, kes hulluks oli läinud. Aga see on palju kenam, kui Grete juures ja ilus laip on pärast väga meeleolurikas. Guste ja mina nut- sime ka, see on väga haritud viis ja siis nähtakse ka, et meil on taskurätid Brüsseli pitsidega, 500 marka tükk. Need modern tükid, mis on klassilised, sest see on juhtunud kunagi varemini, kestavad kõik väga kaua, aga sa võid rahulikult paar vaatust välja jätta ja restoraani minna. Ainult vaheaegadel pead jälle üles tulema, et nähtaks, et sul looz on. Ma teen enamasti nii ja siis ei mõju see väsitavalt. Ainult lõpul pead juures olema, siis plaksutavad inimesed ja sa võid tähele panna, kas kirjanik tuleb. Väga peen on „röövlid“, see on üks hull segadus ja inimesed kõnelevad nii nagu „Punases Lipus“ kapitaali vastu ja autode vastu, aga see on muidugi ainult kadedus, et nad mitte ei ole nagu sina, Emil, ja ei peaks sugugi sarnaseid tükke lavastatama. Aga et ma õudust nii armastan, on see siiski päris peen asi. Üks vana herra vangistatakse ja ta ei saa midagi süüa ja kui ta, hoopis kõhn ja jõuetu, tornist välja tuleb, siis tuleb sul niisugune söögiisu, et kohe pead ühe võileiva sööma ja ta maitseb sulle nii hästi, nagu ammu pole maitanud. Hiljemini segatakse väga, ja üks poob end üles mille juures teised lärmitsevad. Väga naljakas on „Jenoveva“ kus üks teisele seletab, et tema naine, sa tead juba, aga see pole sugugi tõsi, sest ta on üks hani ja ei tee üldse midagi. Jumal, küll on mehed rumalad! „Suviöö unenägu“ on istang, aga üks saab eeslipää ja kui

sellest ka aru ei saa, ei tee see viga. Sa lihtsalt ei kuula ja mõtled, sa olid varietees. Sest tantsitakse ka ja naistel on väga vähe ihu peal. Kui neil vähe riideid seljas, siis on need metsaneid, ütleb Guste, aga mitte alati, ütleb Guste ka. Kui mul midagi seljas pole, ei ole ma kellegi metsaneid, ütleb Guste, kes seda tükki ka juba paaril korral on näinud, sest et tal abonement on, tead sa. Uhe tüki nimi on „Iphigenie“, seal võid igavusest surra, naine ei taha meest esiti ja pärast, kui sa mõtled, nüüd ta tahab teda viimaks, siis ta ikka veel ei taha ja sa ei tea sugugi, mis jaoks sa üldse teatris olid. Selle juures mees teeb, mis ta võib, et naist kätte saada, aga see naisterahvas on obstinaat ja niisuguseid asju ma ei armasta. Peenike on „Vallenstein“ ja seal on ka nii palju inimesi näitelaval nii et sa tõepoolest saad midagi oma raha eest ja toredad kostüümid niisuguste kõrgete saabastega, et jälle nähakse, et see sugugi tõsi pole, et inimesed nahkade hinda enam maksa ei jõua — kergita rahulikult, Emil, sa saad neist igal ajal lahti — ja Vallensteinil on enda juures vana onu, kes tähtedest loeb, sest et see praegu modern on ja kõik endale horoskoopi lasevad panna 50 marga eest ehk veel kallimalt. Vana onu aga teeb Vallensteinile seda tasuta, aga ei tule ka midagi sellest välja ja kõik läheb viltu. Maksa parem rohkem, Emil, kui sa tähtedelt lased küsida, sest siis saad midagi soliidi oma raha eest ja mitte niisuguseid asju, millega sisse võid kukkuda. Vallenstein tehakse Egeris ühes hotellitoas surnuks, kus sa ka viimati olid, Emil, oma autoga, see on päris moodne lugu ja inimesed ainult riietuvad teisiti, et rohkem nalja saaks. Nali peab olema, Emil, muidu ei võiks sa neid kurbi asju vaadatagi, mis klassilised on ja siis rahustab ju see ka, et see peab ammu olnud olema, kuna kino juures kõik just praegu sündinud on suuremalt jaolt ja sa saad ka hoopis teisiti üles ärritatud, mispärast teater ka palju kasulik on tervisele ja üldse nii ei väsitä, sest et sa nii tähele panema ei saa ja alati vahepeal välja pääsed. Kinod oled sa hoopis teisiti köidetud, aga ma siiski parem pesen end ja puhastan küüsi ja selle eest on mul vabadus. Seda ütlen mina, sest et mul nüüd haridus on ja kõik haritud inimesed saavad ütlema, et teater peenem on ja seda ütlevad nad pesemise ja küünte puhastamise pärast, seda pead sa meeles pidama, Emil, kui sa kunagi omal reisil ühte Sotsietesse tuled, nagu siin head seltskonda nimetatakse. Kui sa teatris sugugi aru ei saa, see ei tee viga, sa pärast ütled siis, kui sult küsitakse, et see on sügav tükk. Kui sa midagi

taipasid ja sult küsitakse, kuidas sulle meeldis, siis ütled sa, „na, kui juba“ ja teed, nagu tahaksid midagi ära visata. „Faust“ pole sügav, ja sa võid sääl „na, kui juba“ öelda, aga see asi haigest mehest mõttevaesusega kes ei tea, kellele too õieti kuulub, see on sügav, sest sääl ei saa sa midagi aru, sest mees pole terve ja see on see haigusline nähtus kunstis, mis alati huvitav ja sügav on ja millest ajalehed kirjutavad. Sa võid üldse alati ajalehest järel vaadata, kuidas sulle on meeldinud ja kui sest paar lauset pähe õpid, siis ei juhtu sulle midagi sotsietees. Mul jääb kergesti pähe ja kui ma mõnda kupleed olen kuulnud, võisin teda alati kohe järelelaulda, mitte õieti, kuid päris sarnaselt, nii et umbes juba võib arvata, mis ma mõtlen. Ooperis on aga kupleed väga rasked ja need ei jää mulle hästi meele. Ma laulsin kodus seda kupleed, mida laulab nikeldatud mees ja kus ta keelab küsimast, kust ta parajasti tuleb, see kelm, aga Guste ütleb, et teda ära ei tunne, ja Guste teab kõik kunstis, sest tal on abonement ja ta teab, kas Greeka naiskelneri nimi Melpomene või Veenus oli. See on haridus, Emil, ja sa näed, see on palju ja palju raskem, kui pesemine ja küünte puhastamine, millega pika päale nii ära harjud, et see enam sugugi jälk ei ole. Neis tükkides, mis mitte klassilised ei ole, näevad inimesed nii välja nagu mina ja sina, Emil, aga mitte nii jõukad, sest neil pole nii palju sõrmuseid ja et nende riided nii kallid oleksid, nagu minul, seda ma ka ei usu, sest neid ei saa katsuda, mis ometi kõige kindlam on, ja hinnad on enne kokku räägitud, mitte nii nagu kaubamajas, kus sa kohe tead, mis peen on, sest sedel ripub küljes, kas see kallis on. Aga ma ei usu, et riided palju väärt on, sest kunst jääb ikka vaesemaks, nagu seltskonnas öeldakse. Ma vaatan kõike, mis klassiline on, kostüümide pärast palju parema meelega. Aga kui sa tahad, siis kirjutan sulle üks teine kord ka harilikude riietega tükkidest. Pikksilm on mul ka, maksis 5000 marka ja maksab nüüd veel rohkem ja kui sa sisse vaatad, näed kõike päris lähedalt ja võid näha, kas siid eht on, aga kui tolle ümberpöörad, siis näed kõike väikseltselt ja see teeb palju nalja. Nali peab olema, ütleb Guste, kes kunsti tunneb ja kel abonement on. Kui sa siia tuled, siis pead ka teatri minema, Emil, aga pese käed ja puhasta küüned. Kino on ilusam, aga teater on peenem ja sa pead ka rohkem peene poolt olema, Emil, ära unusta, kes sa nüüd oled ja et sul auto ja haridus on ja naine seltsis, kes klassiliseks saanud.

Sind kaisutab sinu

Emma.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

A-S. „MASSOPRODUKT“ SÜSTATÖÖSTUSE OSAKOND.

Seni valmistasid kodumaal süsti ainult mõned üksikud meistrid, neid koduste abinõudega käsitsi tehes. Kuna neid sel kombel vähesel arvul ning enamasti primitiivsel viisil valmistati, tuli loomulikult ka nende hind kallis, samuti polnud nende konstruktsioonid mitte igakord küllalt otstarbekohased. Selle tõttu oli neid ka ainult harva mõnes paigas tarvitusel leida, peaaesjalikult linnades ning suvituskohdades tüüripaatidena.

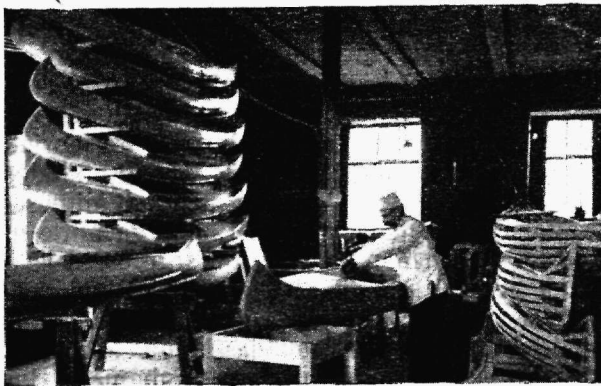
Oma väikse kogu vä-

Süstade väljasaatmine.

Vaatamata sellepeale, et ka meie kodumaal, — kõnelemata ilusast ja laherikkast mererannast, mis poole meie riigipiiridest moodustab — jõgedest, järvedest ja ojadest puudu pole, kus süstasõit igal pool võimalik, puudus nende laialisemale tarvitamisele pääsemiseks eeltingimine: odav hind.

Et süstade valmistust ajakõrgusele viia ning nende omandamist kõige laiematele ringkondadele üle maa võimaldada, asus a./s. „Massoprodukt“ nen-

Süstade ületõmbamine buldaniga.

Uut tüüpi süst-kanoe jõel.

hese veeskäimise tõttu (kõigest 15 cm.) on aga süst riist, mis väärt on, et tema kõigelaialisemates ringkondades, igal pool, kus vähegi kohast vett, tarvitusele tuleks. Temaga on võimalik ka kõige pisema veekogu, näit oja, tiigi, peal liugleda, kõnelemata suurematest jõgedest ja järvedest. Kuid ka merel, lainetes on ta sama kindel sõiduriist, mis ümberminekut ega laineid ei karda. Tema odav hind, võrreldes suurte paatidega, võimaldab ka neile oma paadi omandamist, kellele suured paadid liig kallid oleksid.

Väljamaal, näit. Inglis-, Rootsi-, Saksamaal, Ameerikas, on süstasõit juba aastakümnete kestel väga laiali lagunenud. Üle maa on arvurikkad klubid ja seltsid, mis süstasõitu edendavad; ilmuvad oma eriajakirjad jne.

de vabrikuviisilisele valmistamisele.

Kuna vabrikus süstade valmistamine asjatundjate meistrite ja tööjõudude poolt, kes ise veespordi alal tegevad, masinate abil ning hulgaviisiliselt sünnib, siis võimaldab see neid kõigile kättesaadavate hindadega müügile saata.

Vabrik algas süstade valmistamist 1920 a. Esinedes nendega 1920. a. üleriiklisel ja 1922. a. Eesti tööstuse näitusel said vabriku poolt väljapandud süstade mõlemal korral auraha osalisteks.

Viimasel ajal on süstasõit kui üks ilusamatest ja tervisliisematest spordiharudest, tähelepanemisväärikselt hoogu võtnud. Vabrik on mitmetelt spordiseltsidelt suurema hulga süstade peale tellimisi saanud, samuti on müük eratarvitajatele õige elav.

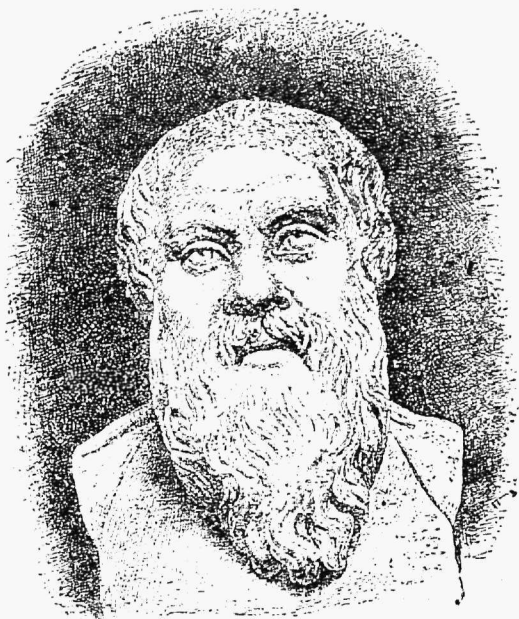
SOKRATES.

Üks kõige haruldasematest isikutest kogu ajaloos oli Greeka mõttetark Sokrates, kes elas umbes 2400 aastat tagasi. Olles oma välimuse poolest, nagu seda teda kujutavatest vanaaegsetest marmorkujudest näha võib, väga inetu, oli Sokrates vaimliselt üks täiuslisematest kõlblistest isikutest, kes üldse ilmas elanud. Tema suures, jämedas kehas peitus vaim, mis eeskujuks võib olla kõigile meie aja moraaliohpetajatele, ta inetu välimusega peas — tõmp nina ja punnis silmad — keerlesid mõtted, mille sügavus ja selgus imetlust ka meie ajal äratavad.

Sokratese isa oli kujur, ema — ämmaemand. Esialgu pidas Sokrates ka kujuri ametit (tol ajal olid kujurid ametmehed, mitte kunstnikud, nagu meie ajal), kuid heitis selle varsti kõrvale ja hakkas, nagu ta ise nalja tehes armastas ütelda „ämmaemandaks“, kuid mitte sarnaseks, kui oli ta ema, kes laste sündimise juures abiks oli, vaid tema uus amet seisis selles, et vaimliselt inimesi sündimisele sundida. Tema filosoferimismetoodid olid selleks määratud, et inimest tema poolt ettepanud küsimiste abil tõtt välja ütleva sundida.

Elades Athenas, Greeka pealinnas, luusis ta harilikult mööda rahvarikkaid kohti — platsse ja turgusid ja otsis juhust, kus võimalik oleks olnud juttu alata. Kui kõne kellegiga alanud oli, viis Sokrates osavate küsimiste abil kõne kohe tema armsama aine — kõlbluse peale üle. Kõigis kõnedes, mis tal kellegiga pidada tuli, armastas Sokrates ennast alati rumalamaks pidada vastasest. Kogu oma osavust tarvitas ta selleks, et küsimiste teel vastast nii kaugele viia, et viimane vastuse andis — „ei tea“. Siis pidi tema teada esimene samm teadmisele tehtud olema, siis alles tuli ta hädasse jäänud vastasele abiks, kuid ikkagi, kui vähegi mõimalik, lasi ta seda, kes kord „ei tea“ oli vastanud, ka omal jõul tõele — milleks Sokrates vooluslikke mõisteid pidas — läheneda.

Sokrates uskus kindlasti, et igas inimeses kui mõistulises olevuses võimalus peitub omal jõul tõde üles leida; oma kohuseks luges ta ainult abiks olles seda tõde sünnitamist kiirendada. Sokrates pidas tähtsamaks tõde otsimisteed näidata kui pakkuda valmis tõde. Tema peatõhk oli filosoferimismetoodile juhitud, aga mitte sellele tagajärjele.

Harilikult algas Sokrates oma meetodiga peale mõnest näitlikust juhusest, kus vooresse mõiste konkreetselt silma paistis ja väljendus, õigemini sundis vastast osavasti ettepanud küsimiste peale vastates üldiste vooressuuniste mõistete mõistmisele tulema. Sellega seadis Sokrates kõlbluse mõistulisele alusele. Mitte muutuvate tunnete peale ei rajanud ta oma eetikat, vaid selgele arusaamisele. Ja mis Sokrateses kõige väärtuslikum, oli see, et ta ise oma tegelikku elu ainult kõlblistest mõistetest juhtida lasi, seega tegelikult kõigile eeskujuks oli. Sokrates suutis elada, kuidas ta mõtles. Tal oli usk oma tõdede väärtustesse imesuur. Kõige paremini iseloomustab tema isikut ta surm.

Vale ja laimujuttude abil oma vaenlaste poolt kohtu kätte antud, oli tal ülalpidamine ka seal vastav ta põhimõttele, mis aga kohtunikkuudele, keda tolle aja kombe järele harilikkudest kodanikkudest valiti, ei meeldinud; ta mõisteti, olgugi väga vähese häälteenamusega, surma. Enne surmaotsuse täidesaatmist tuli tal aga tükk aega vangikojas istuda, kus talle ta sõbrad ja õpilased põgenemise võimaldasid, kuid Sokrates lükkas kõik sarnased ettepanekud kui tema veendumustele vastukäivad alasaartuslikud abinõud tagasi. Määratud päeval jõi ta seks valmistatud mürgi ja heitis hinge. Viimase hingetõmbeni pidas ta oma õpilaste ja sõpradega rahulikult kõnet ja õpetas neid veel.

G. O.

MÕNDASUGUST.

Looduslik soojavee keskküte.

Ainsam linn ilmas, kes looduslist sooja veelikku keskkütte jaoks tarvitab, on Boise-City Põhja-Ameerika Idaho riigis. Vesi on 77 kraadi palav ja saadakse mitmekesist lähemast voolavast allikast. Kumbki suurem allikas annab päeva jooksul 3 miljoni 750 tuhat liitrit vett. Vesi pumbatakse suuremasse reservuaari ja jaotatakse sealt üksiktarvitajate vahel. Kuumus on nii suur, et peaaegu võimata on kuni 6 meetri sügavusse tungida ja et töölised üks teist iga kümne minuti järele vahetama peavad.

Autod puuvillast.

Puuvilla hinnad on nii kõikumavad olnud, et see meie, Eesti, tööstusele tahab raskusi teha, sest Balti puuvillavabrik Tallinnas lõpetas hiljuti ajutiselt oma töö, ootama jäädes kindlamat seisukorda puuvillaturul, kuna praegused toore materjaali hinnad ei luba mingit arvet valmis-

saaduse hinna kohta teha. Puuvillarikastes maades aga, iseäranis Ameerika Ühisriikides, kus maa selle produktiga üle on ujutatud, tarvitatakse puuvilla otstarveteks, mis meie esimese pilguga üllatavad on. Nagu üks väljamaa ajakiri jutustab on uueks saavutuseks puuvilla ümber töötamisel automobiil puuvillast. Viimase ehitamiseks tarvitatakse erilisel kõvasti pressitud puuvilla, mida selle uue materjaali leidja cottonid'iks nimetab. Usutakse, et autode raudsed osad tulevikus ikka enam puuvillast valmistatakse. „Autokuninga“ Ford'i vabrikutes on kaunis suurel viisil käimas pressitud puuvilla tarvitamine autode ehitamisel.

Cottonid on vastupidav, sitke ja kerge, missuguseid omadusi ühelgi teisel ainel ei ole. Unt materjaali võib ka maja ehitamisel telliskivide asemel tarvitada ja tähendab raudteevagunite suurt raskuse vähenemist. Varemalt juba on tarvitatud puuvilla majade aluspõhja kindlustamiseks liivasel pinnal. Seda mitte harilikku

ehitusmaterjali tarvitati esimest korda Leasowe tuletorni ehitamisel Merse ja Dee jõgede vahel. Juhtumisi tuldi selle ehitusmaterjali tarvitamise peale. Tuletorni asukohta kindlustamata tekitas suuremaid raskusi. Siis tõmmati ühe puuvillalaeva vrak maale ja puuvill seganes liivaga. Sel teel saadud erakorraliselt tugev maapind viis ehitajad mõttele puuvilla alusmüüriks tarvitada. Sel teel oli võimalik puuvillast ühes liivaga valmistatud kividest müür ehitada, mis kõige tugevamate tormidele vastu paneb.

Kus inimesed ei külmetu.

Kuna talv meie juures inimestele oma külmaga mitmesuguseid tõbesid ja hädasid kaasa toob, ei kannata eskimod, kes ometi palju raskemalt külma ja paha ilma vastu võitlema peavad, kunagi külmetamise all. See asjaolu kirjutatakse suurelt osalt selle rahva riietuse arvele. Eskimo asub sel seisukohal, et ta keha ümber võimalikult palju värsket õhku oleks ja ei kannu sellepärast kitsalt ümberolevalt, vaid õige lahtiseid riideid. Sellega, et alaline värsk õhu juurepääs võimaldatud, on eskimod kõige tugevam raass maakeral. Sündinud lapsed hoitakse üldse riietamast ja naised kannavad neid oma kasuka peakotis. Suurt tähelepanu pööravad eskimod oma jalanõude peale ja nende oma on ainamata veekindlate saabaste muretsemise kuulsus. Need valmistatakse hülge nahast ja hoitakse puremisega pehmed. Saabaste „puremine“ on eskimo naise peatulesanne. Naise esimene töö hommikul on oma abikaasa saapaid hammastega „ümber töötada.“ Külma õhu tõttu, mida nad sisse hingavad, ja hammaste alalise harjutamise teel rasva puremisega on eskimod ilmas kõige paremad hambad. Hambavalu on nende juures peaaegu täiesti tundmata. Sokid on põdra nahast, kusjuures karvane külg jala naha pool on. Sokke ja saapaid kuivatatakse iga õhtu õililambi kohal alusjala peal. Ka lumevee rohke tarvitamine aitab kaasa, et eskimod külmetumist ei tunne.

Elektrifitseeritud linn.

Ameerika Ühisriigid on maa, kes ennast ikka enam ärarippumatumaks püüab teha teenistusvalmist inimkäest. On välja arvatud, et iga ameeriklase käsutuses on 40 hobusejõuline töövõime mis saavutatakse auru, petrooleumi ja elektri abil. Selle jõu saavutamiseks tarvitatakse aasta jooksul 800 miljoni tonni süsi. Igatahes palju suurem on õli tarvitus. Inseneeride väljaarvamiste järele valitseb Ameerika peale selle veel veejõudude üle, mis iga aasta enam kui 80 miljoni hobusejõudu anda suudavad, kuid mis veel praegu täielikult kasutamata seisavad. Inseneerid unistavad juba ammust ajast ka nende kasutamata olevate veejõudude jõustusele kasulikuks tegemisest. See unistus peab lähemas tulevikus lahendatama, sest Schenectady suure elektri kontserni teadete järele ollakse agarasti ametis läbi laiade Ühisriikide maa-ala voolava Oregoni jõe vee kasutamiseks tööstuses. Kava näeb ette 800 tuhande hobusejõulise elektrivoolu mobiliseerimise. Sellega tahetakse sajad tuhanded aakrid maad õitsevaks viljaväljaks munta, tosinaid tööstuslisi ettevõteteid ellu kutsuda ja päris vastne linn asutada, mis söeta ja suitsuta ning seega täielikult puhas oleks. Selle linna asukohaks on arvatud terrain Priest-Rapids'i juures, kus on Oregoni võimsad kukkumised 30 meetri kõrguselt. Siia ehitatakse kõige pealt maailma suurim tamm, mis suurem kui Niiluse jõel Assuani juures. Siis alatakse eeskujulise elektrilinna ehitamist, kus korterit leiab 40 tuhat töölist. Vabrikud on kõik korstnateta. Tööstuse jaoks tarvitatakse üldse 400 tuhat hobusejõudu, kuna maa niisutamiseks ja viljakandvaks tegemiseks läheb 300 tuhat hobusejõudu elektrit tarvis.

Loodusline loomaaed Aafrikas.

Ngoron-Gora kaljumassiivis, mis 160 kilomeetri pikkuselt ja 16 kilomeetri laisuselt peaaegu püstloodis kaljusein-

tega piiratud, leidsid Inglise uurijad Barns ja Noss terve loomaaia. Troopika taimestik ja loomastik on siia haruldase mitmekesisuse loonud. Mõlemate uurijate arvates on selle haruldase loomaaia elanikkude arv vähemalt 75 tuhat eksemplaari. Alguses loodeti siit leida seni tundmatuid ehk muidu haruldasi eksemplare, kuid see lootus on petlik olnud, sest eelajaloolistest loomadest leiti ainult haledad riismed.

Ujuvad rahakapid.

Madalmaade postivalitsus on laevasõidu liinidel ujuvad rahakapid tarvitusele võtnud, millega võimalik on laevaõnnetuste puhul iseäralise väärtusega dokumente ja rahakirju hukkumise eest hoida ja kergesti päästa. Rahakapp asub laevalael nelja kõverdunud metallkonksu vahel, mis alles siis tegevusse astuvad, enesest avanedes, kui rahakapp ükskõik missuguses seisakus 10 meetri sügavusele vee alla on vajunud. Siis tõuseb kapp vee-pinnale. Kapp on varustatud mitmesuguste signaalidega. Esimene signaal on tugev lamp, mis põleb iga kolme minuti järele ühe minuti, 12 raketist tõuseb iga tunni järele üks üles. Kolmandaks signaaliks on pasun, mis iga 8 minuti järele ühe minuti puhub. Kapid on tugevasti ehitatud, et nad tule hädaohu ja ka plahvatuste vastu küllalt kindlad oleksid, nimelt kannatavad nad välja kuni 1700-kraadilise kuumuse Celsiuse järele ja kuni 10 atmosfäärilise rõhumise. Kapid kaaluvad 3000 kilogrammi.

Liigulav on, missugust vaeva nähakse hädaohus olevate rahakappide päästmiseks. Loodetavasti leitakse sama kindel abinõu reisijate elu päästmiseks.

Liikuv jalgte.

Trottoir roulant. Liikuv platvorm kui liikumisabinõu on seni peaaesjalikult ilmanäitustel tarvitusel olnud ja tuntud kui iseäraldus. Selle sisseade praktiline teostumine sünnib nüüd New-Yorkis. Nimetatud linna liikumisamet tahab sellega ühe osa ma-aluse raudtee aset täita. Teatavasti on äritegevuse alguse eel ja selle lõppemise järele New-York Citys maa-alusel raudtee teel hirmus rüselamine, nõnda et muidu korralik liikumine takistatakse. Nüüd aga ehitatakse mitme südalinna tänava piirkonda liikuv platvorm, mis lõpmata linnana liigub. See jalgte on nõnda ehitatud, et kolm platvormi üksteise kõrval liiguvad, igaüks ise kiirusega. Kindla tee kõrval liigub esimene platvorm 4,8 kilomeetrilise kiirusega tunnis, selle kõrval teine 9,6 klm. kiirusega ja siis väline 14,4 kilomeetrilise kiirusega. Viimasele on pingid asetatud. Vaheruumi ja vahet kõrguses nende platvormide vahel ei ole, ainult iga välispõhisele on seest ümber pörandalaua paksuse osa kõrgemal. Liikumine sarnasel teel sünnib iseäraliste takistusteta. Sõitjad ei tarvitse vagunis oodata, vaid võivad igal ajal vagunisse ja vagunist välja astuda ning ilma raskusteta kindlalt teelt (seisvalt platvormilt) kõige kiiremini liikuvale platvormile astuda ja maha minna. Sellega on igasugune rüselamine ära hoitud. Platvormide mahu ushind on ka suurem kui vagunite. Seega võib iga põiktänava nurgal peatuskoht olla. Lõpuks olevat liikuvate platvormide kasutamine ka majandusliselt odavam kui vagunite oma.

Newtoni uurikeetmine.

Kuulus Inglise filosoof ja täheteadlane Newton oli ühel hommikul oma uurimistega liig sügavas mõttes, kui teener sisse astus ja talle peale muu hommikusöögi ka ühe muna tõi, mida siin väiksel pliidiil ära keeta tahtis. Newton, kes aga üks tahtis olla, ütles, et ta ise seda teha soovib. Teener pani muna uuri lähedale ja andis mõned näpunäited muna keetmiseks.

Tüki aja pärast tuleb teener tagasi ja näeb: — Newton seisab pliidikese ees — kell keeb, kuna ta ise muna käes hoides hoolega selle peale vahib.

Vanem raudteevedur.

Vanaduse rekord praegu veel tarvituseloleva raudteeveduri kohta kuulub Euroopas kahtlemaisa mõnele masinale Hispaanias, mis 1849 a. ehitati ja praegu veel tööil on. Harilikult on veduri e. uiga 16—20 aastat. Vanemad masinad on enamasti nii ümber ehitatud, et nende esimene ehitaja neid enam ära ei tunne. Oma eluaja jooksul sõidab masin 1½ kuni 2½ miljoni kilomeetrit.

Üürnikkude kaitse vanasti.

Roomas tehtud kaevamistel on kätte saadud „päevakohased“ seadustahvlid, millel praätor Marcus Coelius Rufus a. 48 e. Kr. neile majaperemeestele aasta vangistust määrab, kes tüürilise ilma kindla põhjusega majast välja ajavad. Huvitav on ka, et see seadus ühtlasi ka majaperemeest kohustas tüürnikuga vähemalt ühe aasta kestvat tüürilepingut sõlmima.

Õige kättemaksmine.

Kuulus Pariisi tohter Ricord oli abipalujatega alati hädas. Need ei annud talle ööl ega päeval rahu, kodus ega väljas. Ja Ricord aitas alati. Kord tänaval kõndides tuli Ricordile Pariisis tuntud ihnuskoil vastu, kes Ricordi seltskonnas nii mitugi korda haavanud oli. Nüüd palus ta aga Ricordilt abi. Kohe käskis tohter ihnuskoil silmad suluda. Ihnuskoil sulus silmad. „Ajage keel välja!“ Ihnuskoil ajas keele välja. „Nüüd olge niikaua vait ja rahulik kuni haiguse järele vaadanud olen!“

Ihnuskoil seisis sarnases olekus veerand tundi. Kui ta silmad avas, oli ta ümber hulk inimesi kogunud. Ricord ise oli aga hulgaks ajaks Pariisist kadunud.

Laiskuse tundemärk.

Mark Twaini koolieas anti kord sellele klassile, kus ta ise oli, kirjatöö järgmise teema peale: „Laiskuse tundemärk“. Ent kooliõpetaja, teisel päeval Mark Twaini kaustikut läbi vaadates leidis selle tühja olevat.

Marquis Röntgeni silmadega.

Hispaania ajalehete teadete järele on Madridis elaval marquis Santacara'l nägemisvõime, mis temal oma teravusega lubab võistelda Röntgeni kiirtega. Nimelt olevat neil silmadel omadus läbi valguskindlate asjade näha. Hiljuti tegi marquis kuningakojas kuninga ema ja mõlema õpetatud jesuiidi Dr. Cicera ja Urgate juuresolekul katseid. Need katsed andsid, nagu ajalehed teatavad, tunnistust imestamapanevast nägemisteravusest. Ta võis mitmete raud- ja tinaplaatide taha peidetud uurinäitajate seisakut täpselt ütelda. Santacara kordab oma katseid lähemal ajal õpetlaste komisjoni ees Pariisis. Teatatavasti ei pääse tinaplaatidest Röntgeni kiirred läbi.

Naised meeste töödes.

Ameerika naiste aastaraamat 1923-aastaks annab ülevaate naiste osavõtmisest neist kutsetest, mis varemalt täielikult meeste kuulusid. Jõuvankrite juhtimine, tänavate puhastamine, töötamine mäekaevandustes — kõik see on sõjast saadik ka naise tööks saanud. Ülevaates naiste tegevusest kogu ilmas kirjutab aastaraamat, et raske käsitöö naisele enam kohutav ei ole, vaid et ta

kõigis inimtegevuse harudes tagajärjerikkalt töötanud on, ka kui meremees ja laevaehitaja. Edasi kirjutatakse: naised töötavad sama tublilt kui mehed seppadena, na- sinistidena, ehitajatena, puurajajatena, telliskivilöövides, raudteel ja muis ettevõtetes. Käskides naise kehalise tööarenemisega läheb ka naiste tungimine kõrgematesse kutsetesse. Praegu on 1738 naiskohtunikku, advokaati ja magistraadi ametnikku, 1787 naiskirikuõpetajat, 14.617 naiskunstnikku, 7219 naisarsti, 1829 naishambaarsti, 1117 naisarkitekti ja 41 naisinseneeri. Mitte vähem kui 8.549.511 naisest Ühisriikides on kohtade peal, ja 678 mitmesugusest elukutsest, mida nimetatakse, on ainult 33, milles naised veel tegevad pole.

Uue Euroopa statistiline pilt.

Kuna nüüd Euroopa riikide piirid juba kindlaks kujunenud ja rahvalugemine enamasti kõikides riikides korraldatud, võib statistilist pilti uuest Euroopast saada Praegu arvab Euroopa oma elanikkute arvu 442½ miljoni peale 467½ miljoni vastu enne itmasõda. Seega on elanikkude arv 25 miljoni võrra vähenenud Euroopas on praegu 30 suveräänset riiki, mis pinna suuruse (ruutkilomeetrites) ja elanikkude arvu poolest järgmised.

	Pind	Elanikku.
Albaania	30.800	890.000
Austria	84.000	6.428.000
Belgia	30.400	7.462.000
Britannia	244.000	44.318.000
Bulgaaria	103.200	4.861.000
Daani	44.400	3.289.000
Eesti	47.600	1.109.000
Greeka	128.700	3.152.000
Helveetsia	41.300	3.880.000
Hispaania	506.700	21.303.000
Iirimaa (kui dominion Britiga ühen- datud)	69.400	3.216.000
Island (Daaniga personaalunioonis) .	102.800	95.000
Itaalia	312.600	38.836.000
Leedu	58.700	2.546.000
Luksemburg	2.600	264.000
Läti	65.800	1.864.000
Lõuna-Slaavia	249.000	12.017.000
Madalmaad	34.200	6.865.000
Norra	323.800	2.650.000
Poola	385.300	27.160.000
Portugaalia	91.900	6.399.000
Prantsusmaa	551.000	39.402.000
Rootsi	448.300	5.954.000
Rumeenia	294.200	16.262.000
Saksamaa	470.200	59.183.000
Soome	387.600	3.403.000
Tsheho-Slovakkia	140.500	13.602.000
Türgimaa (Euroopa)	24.000	1.500.000
Venemaa (Euroopa)	4.131.600	93.135.000

Saarimaa 190 ruutkilomeetrilise pinna ja 676 tuhande elanikuga ja Dantsig (1900 ruutkilom., 357 tuh. elanikku) seisavad rahvasteliidu ülemvalitsuse all. Edasi järgnevad väikeriigid: Fiume 65 tuhande, Nonaco 23 tuh., San-Marino 12 tuh., Liechtenstein 11 tuh. ja Andora 5000 elanikuga. Gibraltar ja Malta, kokku 300 ruutmeet- rilise pinnaga ja 232 tuh. elanikuga on Briti ja Rhodos Itaalia asumaa.

Ajakiri „Agu“ on soliidsetele äridele väga sünnis kuulutamiseks.

Kuulutustel selles ajakirjas on kestev mõju, neid ei vaadata üks, vaid kümme korda, sest pildiajakirja ei visata lugemise järele ära, nagu ajalehte. Sellepärast kuulutage „Aos“.

Kuulutused ära anda või saata „Päevalehe“ kontori, Tallinnas.

N A L I.

Soovimatu vahejuhtumine.

„No nüüd on alles lugu! Hakkab sadama, ja mul on uus valge kleit seljas! Tule siia, väike, sul on suur vihmavari — — — — —

— selle avame! “

— „ Ei, proua, see ei lähe, — — mul on seal — — — — —

— kaks liitrit mustikaid! “ — — — — —

Abielulahutuste aegjärgul. „Olen nüüd juba kümme aastat abielus.“

— Taevas, milline ilmaaegne piinlemine! —

Moodsad toiduained. „Kui kallid on praegusel ajal toiduained!

— Ja, tõesti! Mis maksab tänapäev oopium, morfiim ja kokaiin! —

*

Ajakohane nimetus. Sõber: „Ah vaata, seal tuleb ju sinu naine ja ämm.“

Abielumees: „Jah minu kontrollkomisjon.“

*

Ülekohus. Pööraselt kaklevate koolipoiste rühmnast eraldub väike mees, suure häälega nutma puhkedes.

Möödamineja: „Miks sa nutad, poiss, kas teised sulle liiga tegid?“

Poiss: „Jah, nad ei lase mind kaasa kakelda!“

*

Raamatukaupluses. „Viistuhat marka maksab see armastuskirjademapp! See on liig kallis!“

— Ja, preili, aga see eest võite teda ka viiskümmend aastat tarvitada! —

*

Kerge järeltõus. „Mu mõrvoja on kõigi omaduste poolest täiesti vastand mulle!“

— Peab too küll kena, tark, sümpaatlik, austusväärne tüdruk olema! —

*

Tüli. „Sa ütled, lapsed segavat sind töö juures aga koer võib siin olla — ja kuidas siis tema sind ei sega?“

— Sest et ta ei haugu! —

„Rumalus! Lapsed ei haugu ju ka mitte!“

*

Elutark. Õpetaja: „Käesoleval tunnil tahan teile jutustada vesilindudest. Üheks sarinastest tuleb arvata paljutuntud kurge. — Miks sa naerad, Else?“

Väike Else: „Mind ajab naerma lapsik mõte, et kurge ikkagi tõesti olemasolevaks peetakse!“

*

Arveabieli. Usaldusosaline: Kas kiri, mille said, oli armastus- või ärikiri?“

Rikkaliku kaasavaragadaam: „Ärikiri. Krahv palub mu kätt.“

*

Pühade-eelne värvimistö. Proua: „Nii, nüüd on veel tarvis lihavõttemunad värvida, siis mu juuks ja paled.“

Kirjavastused.

G. O. Teaduslisi küsimusi võiks pikemalt käsitleda „Teadus ja usk“ ei lähe. Mõttetead juhustlikult valitud. „Sokrates“ ja näide Persia luulest ilmuvad.

I. O. T—s. „Sissekukkunud“ põnev, aga vähemagi kirjanduslise väärtuseta. Ei maksa järke saata.

I. P. K—ul. Katkeid novellidest avaldada on üldse tänamatu. Katke Teie novellist annab tunnistuse, et see avaldamata võib jääda.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

OSKAR VIKMANN'I
kellasepaäri ja I klassi-parandustöökoda
Viru tän. nr. 15.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Osakond Haapsalus.

Äriseis 30. juunil 1923. a.

Aktiva.

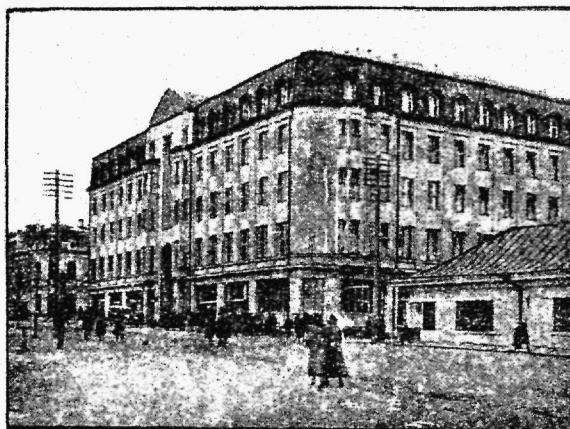
Kassa ja arved teistes pankades	8.673.781.55
Väärtpaberid	2.354.481.36
Laenuid	251.861.700.69
Korrespondendid:	
„Loro“ 19.219.318.96	
„Nostro“ 9.851.235.67	
Liikumata varandus	29.070.554.63
Kulud	10.213.560.61
Makstud % 0 ja komisjon	5.252.420.25
Muud aktivad	1.668.891.72
	6.171.047.92
	<u>315.266.438.73</u>

Passiva.

Aktiakapitaal	30.000.000.—
Tagavarakapitaaliid	14 254.199.43
Hoiusummad	157.841.399.22
Korrespondendid:	
„Loro“ 8.901.851.56	
„Nostro“ 16.191.363.67	
Osakonna arve	118.559.68
Ametn. hoiu- laenu abiandm. kassa	840.666.28
Passiv laenuid teist. pankades	64.254.719.69
Saadud % 0 ja komisjon	12.608.238.85
Muud passivad	10.255.440.36
	<u>315.266.438.73</u>

Igasugused pangaoperatsioonid sise- ja väljamaal.

Korrespondendid suuremates väljamaa ja
- kõigis kodumaa linnades ja alevites. -

TALLINNA KREDIIT PANK ^{A/S}

ASUTATUD 1907 A.

OSAKOND HAAPSALUS

Korrespondendid suuremates
väljamaa ja kõigis kodumaa
linnades ja alevites.

Igasugused pangaooperat-
sioonid sise- ja väljamaal

Tallinn, Suur Karja tän. nr. 23

Telegr. aadr.: «Kreditbank» :: Telef. 4-36, 12-49, 19-64